

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1904. Första Kammaren. N:o 43.

Lördagen den 30 april, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7. e. m.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memorial:

n:o 5 a, i anledning af dels Kungl. Maj:ts under fjärde hufvudtiteln af statsverkspropositionen framställda förslag om anvisande å beviljad anslag till uppförande af nya byggnader för armén, dels ock i denna fråga väckt motion;

n:o 93, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra, tredje, fjärde, femte, sjätte, sjunde, åttonde och nionde hufvudtitlarna gjorda framställningar om anslag för beredande af dyrtidstillägg för år 1904 åt en del tjänstemän och betjänte m. m.;

n:o 94, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ett af hofmarskalken friherre R. von Kræmer den 17 maj 1901 till förmån för svenska staten upprättadt testamente;

n:o 95, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående inköp af beskickningshus i Madrid; och

n:o 96, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition om anslag till utgifvande af ett vetenskapligt arbete angående docenten O. Norden-skjöld's expedition till Södra Ishafvet;

sammansatta stats- och lagutskottets utlåtanden:

n:o 5, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående statsbidrag för aflönande af fjärdingsman; och

n:o 7, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående uttagningen till tjänstgöring af icke vapenföra värnpliktige;

bankoutskottets memorial n:o 9, angående instruktion för nästa Riksdags bankoutskott; äfvensom

lagutskottets utlåtanden:

n:o 49, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 8 kap. 25 § strafflagen;

n:o 50, i anledning af väckt motion angående förslag till lag om den administrativa domsrätten;

n:o 51, i anledning af väckt motion om ändring af 16, 23, 59, 65 och 67 §§ i förordningen om kommunalstyrelse på landet; och

n:o 52, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om samäganderätt, till lag om ändrad lydelse af 94 § skiftesstadgan samt till lag om ändrad lydelse af 29 § i lagen den 27 juni 1896 om hemmansklyfning, ägostyckning och jordafsöndring.

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag till delar af riksdagsbeslutet:

n:o 1, ingressen;

n:o 2, slutmeningen;

n:o 3, angående val af Riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare;

n:o 4, angående ändrad lydelse af 60 och 144 §§ konkurslagen;

n:o 5, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken;

n:o 6, angående sättet för organistlöns utgående;

n:o 7, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksgäldskontoret;

n:o 8, angående ansvarsfrihet beträffande fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret lämnadt uppdrag i fråga om uppförande på Helgeandsholmen af riksdags- och riksbankshus;

n:o 9, angående stämpelfrihet för expeditioner i ärenden rörande utbetalning af rese- och traktamentsersättning;

n:o 10, angående ändrad lydelse af 8 § i lagen den 13 juli 1887, angående handelsregister, firma och prokura;

n:o 11, angående ändrad lydelse af 17 kap. 7 § handelsbalken;

n:o 12, angående vissa ändringar i gällande tulltaxa;

n:o 13, angående ändring af § 5 i förordningen angående hushållningen med de allmänna skogarna i riket den 26 januari 1894;

n:o 14, rörande lag angående tillämpning med afseende å elektrisk järnväg af bestämmelserna i lagen den 12 mars 1886 angående ansvarsfrihet för skada i följd af järnvägs drift;

n:o 15, rörande lagar angående ändring i vissa delar af förordningarna om kommunalstyrelse på landet och om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862 samt af förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862;

n:o 16, rörande lagar angående ändring af § 9 i förordningen om.

kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862, § 8 i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863 samt §§ 13 och 21 i förordningen angående kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg den 5 maj 1882;

n:o 17, angående löneregleringar för prästerskapet i föreslagna nya församlingar i Stockholm;

n:o 18, angående upphäfvande af kungl. kungörelsen om belöningar för dem, som upptäcka efterappare eller förfalskare af bankens eller riksgäldskontorets sedlar eller de falska sedlarnes utpräglare den 8 juli 1818;

n:o 19, angående ändring i tullen för vissa slag af elektriska maskiner; samt

n:o 20, angående utbetalning af anslag till riksdags- och revisionskostnader.

Föredrogs å nyo konstitutionsutskottets den 27 och 29 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 4, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 71 regeringsformen och § 65 riksdagsordningen. *Om ändrad lydelse af § 71 regeringsformen och § 65 riksdagsordningen.*

Uti en inom Första Kammaren väckt motion, n:o 54, hade herrar *G. F. Östberg* och *Hugo Tamm* föreslagit, att Riksdagen måtte för sin del besluta, att § 71 regeringsformen och § 65 riksdagsordningen skulle erhålla följande ändrade lydelse:

Regeringsformen.

§ 71.

På enahanda sätt förfares jämväl, där Kamrarna sig icke förena om grunderna för någon bevillning, sättet för deras tillämpning eller bevillningens fördelning till utgörande; dock att, då fråga är om bevillnings utgörande efter progressiv skala eller med olika skattesatser för olika slag af inkomst eller förmögenhet, bägge kamrarnes sammanstående beslut erfordras för fastställande eller ändring af bestämmelser rörande skatteskala, förhållandet mellan skattesatser för inkomst eller förmögenhet af olika slag, den procent af inkomst eller förmögenhet, hvartill skatten högst må uppgå, skattefrihet för viss inkomst eller förmögenhet samt taxeringsmyndigheternas sammansättning.

Riksdagsordningen.

§ 65.

När i fråga om statsutgifter eller bevillning, med det undantag, hvarom i regeringsformens 71 § förmäles, eller om reglementariska föreskrifter för Riksbanken, dess inkomster och utgifter, eller om ansvarsfrihet för Fullmäktige i Riksbanken, eller om Riksgäldskontorets

Om ändrad styrelse och förvaltning, inkomster och utgifter, Kamrarne fatta stridiga beslut, som ej uppå vederbörligt utskotts förslag varda sammanjämkade, skola bägge Kamrarne hvar för sig rösta om de olika beslut, hvari hvardera förut stannat; kommande den mening, som därvid erhåller de flesta ledamöters af båda Kamrarne sammanräknade röster, att gälla såsom Riksdagens beslut. För att vid sådan omröstning förekomma lika antal röster, skall i Andra Kammaren afläggas och förseglas en sedel, hvilken, i händelse de öfrige sammanräknade rösterna utfalla lika, öppnas och afgör frågan. Är pluralitet redan vunnen, bör den aflagda sedeln uppbruten genast förstöras.

(Forts.)

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på andragna skäl hemställt, att Riksdagen måtte, med anledning af förevarande motion, antaga att hvila till vidare grundlagsenlig behandling följande förslag till ändrad lydelse af § 71 regeringsformen och § 65 riksdagsordningen:

Regeringsformen.

§ 71.

På enahanda sätt förfares jämväl där Kamrarne sig icke förena om grunderna för någon bevillning, sättet för deras tillämpning eller bevillningens fördelning till utgörande; dock att, då bevillning för inkomst eller förmögenhet skall utgöras efter progressiv skala, båda Kamrarnes sammanstämmade beslut erfordras i fråga om skatteskala, olika skattesatser för inkomst eller förmögenhet af olika slag, den procent af inkomst eller förmögenhet, hvar till skatten högst må uppgå, samt skattefrihet eller lindring i skatt för viss inkomst eller förmögenhet.

Riksdagsordningen.

§ 65.

När, i fråga om statsutgifter eller bevillning, med det undantag, hvarom i regeringsformens 71 § förmäles, eller om reglementariska föreskrifter för Riksbanken, dess inkomster och utgifter, eller om ansvarsfrihet för Fullmäktige i Riksbanken, eller om Riksgäldskontorets styrelse och förvaltning, inkomster och utgifter, Kamrarne fatta stridiga beslut, som ej uppå vederbörligt utskotts förslag varda sammanjämkade, skola bägge Kamrarne hvar för sig rösta om de olika beslut, hvari hvardera förut stannat; kommande den mening, som därvid erhåller de flesta ledamöters af båda Kamrarne sammanräknade röster, att gälla såsom Riksdagens beslut. För att vid sådan omröstning förekomma lika antal röster, skall i Andra Kammaren afläggas och förseglas en sedel, hvilken, i händelse de öfrige sammanräknade rösterna utfalla lika, öppnas och afgör frågan. Är pluralitet redan vunnen, bör den aflagda sedeln uppbruten genast förstöras.

Herr Fahlbeck: Det har inom en del af pressen förekommit så mångahanda utläggningar och så mycket tal om förevarande motion

och en annan liknande, hvilken jag själf undertecknat, att jag tagit mig friheten begära ordet för att hufvudsakligen ur principiell synpunkt uttala min mening i denna fråga

Om man då att börja med ser till sakens historia och frågar sig, huru denna inkomstskatt tillkommit, blir svaret naturligtvis: såsom en följd af och en ersättning för de afskrifna grundskatterna och indelningsverket som äfven verkade såsom en skatt. Det är likväl uppenbart, att då det gäller att förändra eller upphäfva en betydande skatt eller skatteform för att ersätta den med en annan af samma slag, man icke, utan att härför finnas mycket kraftiga och talande skäl, bör förändra den statsrättsliga grunden för densamma. Men sådana skäl söker man här förgäfvets. De gamla skattebördorna, indelningsverket och grundskatterna, voro fasta ordinarie skatter, en skatteform, som i vårt land har mycket gammal häfd. När dessa afskrefvos, borde alltså den skatt, som aflöste dem, d. v. s. inkomstskatten, och dess ytterligare supplement, som måste komma, förmögenhetsskatten, ur statsrättslig synpunkt organiseras på samma sätt, d. v. s. såsom en ordinarie skatt enligt den gamla uppfattningen, sålunda att den icke kan ändras utan Konungens och båda kamrarnas gemensamma ja och samtycke. Detta borde naturligtvis ha varit den form, uti hvilken den nya skatten framlades, och man måste djupt beklaga, att den icke genast så fastställdes. Nu har den däremot fått den egendomliga karaktär, som våra s. k. bevillningar hafva, en karaktär, hvartill man saknar motstycke i andra länders skatteförhållanden. De afgöras nämligen dessa bevillningar uteslutande af Riksdagen, utan att regeringens samtycke eller Konungens bifall kräves för beslutens giltighet, något som icke annorstädes i världen förekommer. Enligt utskottsbetänkandet uppgå dessa bevillningar för närvarande till 134,965,000 kronor, medan däremot de ordinarie skatterna utgöra en ren obetydlighet. Tidigare var förhållandet snarast omvänt. I början af 1800-talet utgjorde de fasta skatterna ungefärligen $\frac{2}{3}$ -delar af statens samtliga inkomster. Hvilken oerhörd förskjutning mellan de båda maktfaktorerna i staten detta innebär, ligger i öppen dag. Regeringens ställning måste i samma mån försvagas, som hela skatteväsendet undandrages dess inflytande, så mycket mer som samtidigt tullpolitiken är helt och uteslutande öfverlämnad åt Riksdagen. Det finnes icke i världen, jag upprepar det, ett land, hvarest en sådan makt är beröfvad regeringen och utan inskränkning lagd i folkrepresentationens händer. Man må därför icke förundra sig, om det gjort sig gällande en önskan att söka råda bot för detta missförhållande eller åtminstone hejda dess vidare utveckling. Detta är anledningen till, att vi vilja få denna inkomstskatt och hvad därtill hör, förmögenhetsskatten, på samma gång de måste omordnas på ett annat och rationellare sätt, förvandlade till fasta ordinarie skatter, hvilka icke utan Konungens och Riksdagens gemensamma samtycke må kunna förändras.

Mig tyckes, att denna sak ur allmän skattepolitisk synpunkt skulle vara själfklar, men för den stora allmänheten och en stor del af pressen synes det tvärtom vara en orimlighet att förutsätta, att man skulle gifva denna inkomstskatt karaktären af en fast ordinarie skatt. Hvarpå stöder man nu denna mening? Jo, mina herrar, uteslutande, kan man

*Om ändrad
lydelse af § 71
regerings-
formen och
65 riksdags-
ordningen.*

(Forts.)

Om ändrad
lydelse af § 71
regerings-
formen och
§ 65 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

nästan säga, på en missuppfattning af vårt statsskick, om man eljest öfver hufvud taget därför söker annat stöd än begäret efter makt. Ty då man vill rättfärdiga sin uppfattning med allmänna politiska grunder, så hänvisas till förhållandena i det öfriga Europa, just på sätt reservanterna gjort, och som vi återfinna på sid. 18 i betänkandet, där det säges:

»Beträffande beskattningsrätten synes det vara en inom det europeiska statslifvet erkänd grundsats, att den afdelning af riksförsamlingen — Underhuset, Deputerade Kammaren, Andra Kammaren — som på grund af valsättet och valbarhetsvillkoren står i närmaste beröring med folket i dess helhet, har i verkligheten ett större inflytande på skattebevillningen.»

Ja, så är nog förhållandet uti alla de länder, hvarest den engelska parlamentarismen är förhärskande; men är vår svenska författning af år 1809 att identifiera med engelsk parlamentarism? Man inbillar sig det! Och olyckan är, att denna missuppfattning icke är från i dag, utan att redan för två à tre generationer sedan densamma började innästla sig, och därigenom dess värre i våra dagar blifvit lika djupt rotad som allmän. Man resonnerar som så: Vi hafva i Sverige i grund och botten en parlamentarisk författning af samma slag som den, hvilken för öfrigt förekommer i Europa, d. v. s. den engelska. Anledningen, att den icke här funktionerar såsom uti England — ty det kan ingen människa, som ej är starrblind på båda ögonen, påstå, att den gör — beror endast på vår politiska efterblifvenhet. Så resonnerar man. Men förhållandet är i själfva verket tvärtom, att ju lifligare det politiska intresset blifvit och ju mera vår författning utvecklats sig i demokratisk anda, dess mera aflägsnar den sig från den engelska typen. Här hafva vi emellertid den stora kardinala missuppfattning, som ligger till grund för reservanternas hela resonnemang och som utgör grundtonen uti pressens uttalanden i denna fråga. Vi hafva icke i Sverige såsom i många andra länder en afläggare af den engelska författningen. I vårt land skall det därför icke heller vara såsom i England, att den ena kammaren, underhuset, har större makt än den andra, öfverhuset. Den engelska parlamentarismen med partiregering och kabinettsstyrelse förlägar sig mycket riktigt bäst med ett enkammersystem eller ett tvåkammersystem, uti hvilket den öfra kammaren har litet eller ungefär intet att säga. Men så är det icke, och så kan det icke vara hos oss. Vår författning af 1809 hvilar på en helt annan basis. Den är hvad man kan kalla en dualistisk författning, uti hvilken makten är delad mellan Konung och Riksdag, men ministären icke utöfvar någon själfständig sådan. Detta är en författning, hvartill motsycke icke finnes i Europa, men väl i Förenta Staterna. Förenta Staternas författning och vår tillhöra samma typ. Hufvudvillkoret för författningens bestånd och rätta funktionerande är här, att kamrarna skola vara fullt likställda, att tvåkammersystemet alltså skall i allo vara en realitet, icke blott ett namn.

Men från denna grundprincip har man i vårt land faktiskt afvikit genom de gemensamma voteringarnas införande. Så långt tillbaka och i själfva verket ännu längre går denna missuppfattning af 1809 års statsskick. Gemensam votering kan visserligen föras tillbaka

till de förstärkta utskotten under ständsriksdagarnas tid, men de voterande stånden voro där till lika antal företrädde. Att de gemensamma voteringarna upptogos 1863 och fingo den form och den omfattning, de nu hafva, har uteslutande berott därpå, att man redan då förlorat den rätta förståelsen af 1809 års verk. Ty hvad innebära statsrättsligt sedt de gemensamma voteringarna? Jo, ett enkammarssystem! Men om något är stridande mot vår författnings hela anda, så är det just ett enkammarssystem. Det är alldeles för dyrköpt att, för att undvika konflikter emellan kamrarna, tillämpa ett enkammarssystem i så stor omfattning, som nu sker. Den fara för konflikter, som föreligger i andra länder med tvåkammarssystem, men utan gemensamma voteringar, borde vi icke behöft frukta, ty vi hafva de gemensamma utskotten, hvilka andra länder sakna. För öfrigt får man göra såsom i Förenta Staterna, inom hvars representation hvarken gemensamma voteringar eller gemensamma utskott förekomma: man får slå af på sina önskningsar å ömse sidor och söka på det sättet komma öfverens. Den fara för konflikter, som kunnat föreligga, om de gemensamma voteringarna icke funnits, hade alltså icke varit stor.

Men nu finnas de, och det är icke fråga om att röra vid dem, sådana de enligt den nya riksdagsordningen äro. Det begäres blott, att de icke må utsträckas utöfver det område, för hvilket de ursprungligen varit afsedda, och hvarom främst 60 § regeringsformen lämnar besked, i det att »bevillingarna» där uppräknas. Men bland dessa står icke inkomstskatten nämnd; den är alltså icke någon bevilling och borde icke kunna dit hänföras. Det är en olycka, att den någonsin blifvit så kallad. Nämnda grundlagsparagraf skall man tolka efter ordalydelsen; där står, att bevillningar äro allmänna bevillningen jämte tull- och accismedlen, postmedlen o. s. v. Inkomstskatten borde aldrig kunnat inträngas under denna paragraf och således icke heller under bestämmelserna om gemensam votering.

Utom nu berörda skäl, som reservanterna och den stora allmänheten tro sig äga för sin uppfattning i denna fråga, får man höra äfven ett annat, hvilket återfinnes i påståendet, »att Andra Kammaren, som i följd af sättet för dess bildande, i högre grad stöder sig på flertalet skattdragande», därför bör hafva större makt än den Första i skattefrågor. Detta skäl är, påstår jag, alldeles missvisande särskildt i fråga om inkomstskatten. Må vi blott tänka på de 95 procent jordbrukare, hvilka hittills icke betalat någon inkomstskatt, liksom på de öfriga, i afseende å hvilka progressionen öfver hufvud taget icke kommit att tillämpas. Detta påstående är alltså, ehuru i sig själft egentligen endast en konsekvens eller vidare utveckling af den gängse åsikten om vår författnings engelskt parlamentariska karaktär, äfven i och för sig betraktadt, haltlöst. Icke bättre är detta påstående, iklädt en annan form, som man äfvenledes sett i pressen, att, så länge vår Första Kammare är sammansatt som den nu är, det är i sin ordning, att Andra Kammaren äger större makt och betydelse, ty, säges det, Första Kammaren representerar öfvervägande den större förmögenheten. Samtidigt påpekas, att Förenta Staternas senat, med hvilken vår Första Kammare kan jämföras, är sammansatt på ett annat och mera demokratiskt sätt, och att dess betydande makt är en följd af denna bre-

*Om ändrad
betydelse af § 71
regerings-
formen och
§ 65 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Om ändrad lydelse af § 71 regeringsformen och § 65 riksdagsordningen. (Forts.)

dare bas på densamma. Men, med förlof, om den, som skrivit detta, hade ägt kunskap om de element, hvaraf Förenta Staternas senat är sammansatt, skulle han icke hafva uttryckt sig så. Denna representerar nämligen i vida högre grad än vår Första Kammare den stora förmögenheten och har i anledning däraf blifvit kallad milliardärernas kammare.

Nej, här om någonsin kan man säga att de skäl, hvilka anförts emot det föreliggande förslaget, äro synnerligen svaga. Och ännu mindre befogad synes den förebräelse eller misstanke vara, som man framkastat, att Första Kammaren, som väl varit med om att på de gemensamma voteringarnas väg besluta stora utgifter, icke skulle vilja vara med om att votera de därför behöfliga inkomsterna, när dessa skola tagas medelst inkomstbeskattning. Jag kan för min del icke anse detta såsom annat än en minst sagdt opassande tillvitelse. När Första Kammaren tog en inkomstskatt, som i första taget gick till en progression så betydande, att den knappt annorstädes förekommit i samma grad, har Första Kammaren därigenom visat, att den ville, att framför allt den stora förmögenheten skulle betala vårt försvar, som det närmast gällde, samt gifva staten ersättning för de afskrifna grundskatterna och indelningsverket. Denna förebräelse mot Första Kammaren, att den skulle vilja komma undan en allvarlig och betydande inkomstbeskattning, är alltså i högsta mätto obefogad.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt.

Föredrogs å nyo sammansatta stats- och lagutskottets den 27 och 29 innevarande april bordlagda utlåtande n:o 6, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen med förslag till lag angående förordnande af rättegångsbiträde åt häktad, dels ock Kungl. Maj:ts proposition angående användande för visst ändamål af det å andra hufvudtiteln uppförda förslagsanslaget till ersättning åt domare, vittnen och parter.

På framställning af herr talmannen beslöts, att förevarande utlåtande skulle företagas punktvis till afgörande och första punkten sålunda, att utskottets däri intagna lagförslag först föredroges paragrafvis med slutmening, ingress och rubrik sist samt att därefter företoges utskottets hemställan, äfvensom att de särskilda paragraferna skulle uppläsas, endast i fall yrkande därom gjordes.

Punkten 1.

Lagförslag
angående
förordnande
af rättegångs-
biträde åt
häktad.

Genom en den 19 februari 1904 aflåten proposition, n:o 81, hade Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, jämlikt § 87 regeringsformen föreslagit Riksdagen att antaga följande

Lag

angående förordnande af rättegångsbiträde åt häktad.

*Lagförslag
angående
förordnande
af rättegångs-
biträde åt
häktad.
(Forts.)*

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Äskar någon, som hålles häktad såsom misstänkt för brott, hjälp i rättegången, och säger han sig ej själf kunna biträde anskaffa, förordne Konungens befallningshafvande lämplig person att honom vid rätten biträda. Kommer den, som till biträde förordnats, ej vid rannsakingen tillstådes, eller framställes först vid rätten begäran om biträde, varde biträde af rätten förordnad, om lämplig person finnes att tillgå. Ej må den omständigheten att biträde ej kan af rätten anskaffas utgöra hinder mot rannsakingens företagande. Innan biträde blifvit i målet hörddt, må dock icke, mot den häktades bestridande, slutligt utslag af rätten meddelas.

2 §.

Vill häktad ej såsom rättegångsbiträde använda den, som därtill förordnats, äger han ej ånyo förordnande påkalla, där ej rätten finner honom hafva giltig anledning att med den förordnade ej åtnöjas eller eljest förvar skäligt det tillstådja.

3 §.

Varder häktad, som biträde erhållit, under rannsakingen lösgifven, upphøre det för biträdet meddelade förordnande.

4 §.

Rättegångsbiträde, hvarom i denna lag sägs, njute skäligen ersättning af allmänna medel, efter ty rätten bestämmer. Beslut om sådan ersättning gånge i verkställighet, ändå att det ej vunnit laga kraft. Skriftligt besked om beslutet skall utan afgift genast tillhandahållas biträdet. I slutliga utslaget pröfve rätten, huruvida ersättningen skall till statsverket återgäldas, vare sig af allmän åklagare eller af enskild part. Ej må åklagare eller målsägande därtill förpliktas i annat fall, än då åtalet blifvit utan skäl anställdt, ej heller den tilltalade, där han ej varder till ansvar i målet dömd.

Genom denna lag göres ej ändring i hvad som förordnats uti § 12 af lagen den 14 juni 1901 om hvad iakttagas skall i afseende å införande af lagen om ändring i vissa delar af rättegångsbalken.

Utskottet hade af angifna grunder hemställt, att Riksdagen måtte, i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande förslag, antaga följande

Lagförslag
angående
förordnande
af rättegångs-
biträde åt
häktad.
(Forts.)

Lag

angående förordnande af rättegångsbiträde åt häktad.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Äskar någon, som hålles häktad såsom misstänkt för brott, hvarå straffarbete efter lag följa kan, hjälp i rättegången, och säger han sig ej själf kunna biträde anskaffa, förordne Konungens befallningshafvande lämplig person att honom vid rätten biträda. Kommer den, som till biträde förordnats, ej vid rannsakingen tillstädes, eller framställes först vid rätten begäran om biträde, varde biträde af rätten förordnad, om lämplig person finnes att tillgå. Ej må den omständigheten att biträde ej kan af rätten anskaffas utgöra hinder mot rannsakingens företagande. Innan biträde blifvit i målet hördt, må dock icke, mot den häktades bestridande, slutligt utslag af rätten meddelas.

2 §.

Vill häktad ej såsom rättegångsbiträde använda den, som därtill förordnats, äger han ej ånyo förordnande påkalla, där ej rätten finner honom hafva giltig anledning att med den förordnade ej åtnöjas.

3 §.

Varder häktad, som biträde erhållit, under rannsakingen lös-gifven, upphøre det för biträdet meddelade förordnande.

4 §.

Rättegångsbiträde, hvarom i denna lag sägs, njute skäligen ersättning af allmänna medel, efter ty rätten bestämmer. Beslut om sådan ersättning gånge i verkställighet, ändå att det ej vunnit laga kraft. Skriftligt besked om beslutet skall utan afgift genast tillhandahållas biträdet. I slutliga utslaget pröfve rätten, huruvida ersättningen skall till statsverket återgåldas, vare sig af allmän åklagare eller af enskild part. Ej må åklagare eller målsägande därtill förpliktas i annat fall, än då åtalet blifvit utan skäl anställt, ej heller den tilltalade, där han ej varder till ansvar i målet dömd.

Genom denna lag göres ej ändring i hvad som förordnats uti 12 § af lagen den 14 juni 1901 om hvad iakttagas skall i afseende å införande af lagen om ändring i vissa delar af rättegångsbalken.

Vid utlåtandet hade afgifvits reservationer:

af friherre *Palmstierna* och herr *Hedenstierna*;
af friherre *Gripenstedt* och herr *C. A. Tamm*; samt
af herr *Ax. G. Andersson*, som ansett, att 1 § i lagförslaget bort bibehållas oförändrad.

1 §.

Frïherre Palmstierna: Det torde kanske synas något egendomligt, att jag tillåter mig uppträda mot en kungl. proposition uti ett rent juridiskt ärende, men jag skyndar att tillägga, att jag har ett försvar däruti, att såväl 1898 års lagutskott uti ett synnerligen utförligt och förtjänstfullt utlåtande afstyrkt ett motsvarande förslag, som ock att af högsta domstolens ledamöter sex justitieråd afstyrkt förslaget och endast två tillstyrkt detsamma.

Frågan är här, att staten skulle anskaffa och aflöna rättegångsbiträde till den, som bryter mot statens lagar. Man kan ju i princip säga, att detta från statens sida är en mycket vacker själfuppoftning. Uti propositionen förekommer: »Åskar någon, som hålles häktad såsom misstänkt för brott, hjälp i rättegången, och säger han sig ej själf kunna biträde anskaffa, förordne Konungens befallningshafvande lämplig person att honom vid rätten biträda.» Då blir frågan om hvilka som kunna häktas såsom misstänkta för brott. Om det är en bofast person, kan han häktas i fall han är misstänkt för brott, hvarå straffarbete kan följa. Är det en person, som är bofast, men om hvilken kan befaras att han afviker, eller, som ej är bofast, och misstänkt för brott, hvarå fängelse kan följa, då skall han häktas, och slutligen kan äfven lös person, som är okänd och som antages lämna oriktiga uppgifter angående namn och hemvist, inmanas i häkte äfven om brottet, hvarför han misstänkes, endast är belagdt med böter. Man kan således säga, att ju sämre kvalitet, om det uttrycket får användas, personen har, ju lättare kan han häktas och skall då erhålla rättegångsbiträde af kronan. Alltså, ju mindre de höra till de bofaste, ju lättare få de försvarare af kronan och blifva för kronan dyrbara. Försvararen skall tillsättas af Konungens befallningshafvande och denne försvarare skall icke blott framhålla för den anklagade de olika rättegångsformerna, så att han icke genom att försumma något förvärrar sin sak, utan han skall ock biträda honom vid rätten. Departementschefen säger visserligen (sid. 4 i utskottsbetänkandet), att försvararen »icke så får fatta sin uppgift, som om han skulle vara pliktig eller ens berättigad att understödja den tilltalade i försök till sanningens undandöljande». Men skall han biträda honom, är det ju gifvet, att han kommer i en ganska kinkig ställning. Han skall i regel vara en juridiskt bildad person. Departementschefen går ut ifrån, att den, som förordnas till biträde, skall i regeln vara en juridiskt bildad person, och endast ifall en sådan icke finnes att tillgå, får en annan anlitas. Men i fråga härom framhåller högsta domstolen ganska allvarsamma svårigheter och säger, att naturligtvis bör det vara en juridiskt bildad person, men att det är uppenbart, att om man skaffar en juridiskt bildad person för att försvara den anklagade, kan man icke gärna åtnöjas med lägre kompetens hos åklagaren; detta är en stadsfiskal eller i vanligaste fall en länsman, och denne, som skall försvara staten, bör väl minst sagdt hafva samma kompetens som den, som skall hjälpa den anklagade. En sådan kompetens har dock icke stadsfiskalen och länsmannen, och skulle man för dem begära en sådan kompetens, blefve det naturligtvis synnerligen dyrbart. Under nuvarande förhållanden kan naturligtvis en dylik

*Lagförslag
angående
förordnande
af rättegångs-
biträde åt
häktad.
(Forts.)*

Lagförslag angående förordnande af rättegångsbiträde åt häktad.
(Forts.)

åklagare endast med stor svårighet stå sig emot juristen, som skall försvara den anklagade, och ännu mindre blefve detta fallet, om försvararen blefve en yrkesmässig advokat. Möjligheten däraf ligger ju rätt nära till hands, och utskottet har ock uppvaktats med en skrivelse från en advokatbyrå, som säger, att den finner detta Kungl. Maj:ts förslag vara ett synnerligen godt uppslag, som den hoppas kommer att försättas; det enda den klagar öfver är, att den anklagade icke har valfrihet; den anser således, att han bör kunna välja hvilken advokat han vill hafva, och sedan skall kronan betala. Nu står detta icke i lagförslaget, men byrån hoppades, att utskottet skulle uttala en önskan, att den anklagades valfrihet skall så mycket som möjligt tillgodoses och att i första hand Kungl. Maj:ts befallningshafvande skulle tillse, att det utsågs en yrkesmässig advokat, och för sin del förklarade man sig villig att af intresse för saken åtaga sig dylika uppdrag och att göra det mycket billigt. Ehuru man således vore rädd, att staten icke skulle betala tillräckligt, skulle man göra det och för billigt pris af intresse för saken.

Hvad kostnaden beträffar, anför departementschefen, att det varit omkring 3,000 personer, som årligen häktats för dylika brott, och skulle alla dessa få försvarare, så är frågan, hvad man skulle antaga, att dessa försvarare skulle i medeltal kosta staten. Om det blefve flera rättegångsdagar, resor och utredningar och dylikt, tror jag, att om man skulle säga 50 kronor för hvarje försvarare, vore det ett ganska lägt pris; det blefve då 150,000 kronor om året, en summa, som jag för min del antager skulle blifva öfverskriden. Nu säger departementschefen visserligen, att han håller före, att det icke blefve så många, som komme att begagna sig af detta; men häremot säger högsta domstolen, att den antager, att när det icke kostar dem något, komma de alla att begagna sig däraf. Och hvarför skulle de icke begagna sig däraf, då de icke hafva någon olägenhet af det, ty äfven om de blifva dömda att själva betala, gör det detsamma, då de icke hafva något att betala med. På sid. 13 i den kungl. propositionen säger också högsta domstolen, att den tror, att det skall blifva i ganska stor omfattning, som de anklagade komme att begagna sig af denna rätt. »I allmänhet torde nämligen en tilltalad sakna allt skäl att afvisa en rättshjälp, som från det allmännas sida bjudes honom — som i regeln ingenting kostar honom.» Jag må dessutom säga — detta är ju mera en personlig känsla — att en sådan försvarare, som förordnats af en myndighet att hjälpa en anklagad, synes mig komma i en ytterst obehaglig ställning. Han skall hjälpa den anklagade, biträda honom vid rätten, försöka taga reda på saken, men om han därvid blir öfvertygad, att karlen är skyldig, huru skall han kunna hjälpa honom då? Jag tycker, att detta skall medföra en obehaglig känsla, ifall man icke kommer därhän, att till försvarare tages en yrkesmässig advokat; denne uppfattar ju saken på annat sätt. Sålunda har man af tidningsreferat från Paris sett, hurusom de mest berömda advokater åtaga sig att försvara brottslingar, om hvilka de äro öfvertygade, att de äro skyldiga; men det ingår i deras yrke, att de skola göra hvad de kunna för att hjälpa dem. Detta är en uppfattning, som jag föreställer mig icke är så fördelaktig att få in i Sverige, så

att denna fråga synes mig hafva sina sidor. Högsta domstolen talar härom på sid. 15, där den säger: »Om man vidare tager i betraktande en sådan advokats ställning, möta betänkliga svårigheter vid lagens tillämpning. Försvaret, om det skall förtjäna detta namn, måste ju egentligen vara byggt på den ställning, den tilltalade intagit. Om denne nekar till brottet, kan icke hans advokat jaka eller åberopa mildrande omständigheter; de uppgifter, som den tilltalade lämnar för att värja sig, kan advokaten icke förklara för osanningar; ty i så fall skulle ju den tilltalade råka i strid med sin egen advokat, förutom åklagaren, stjälpas i stället för hjälpas af advokaten. Således, om advokaten vill utföra sitt uppdrag, måste han intaga samma ståndpunkt som den anklagade. Men antaget nu, såsom lätt kan hända, att en enligt den föreslagna lagen förordnad advokat förr eller senare under rannsakingen kommer till den öfvertygelse, att den tilltalade, oaktadt sitt nekande, är brottslig och far med osanning, hvad skall advokaten då göra?» Saken har således otvifvelaktigt sina svårigheter.

Lagförslag
angående
förordnande
af rättegångs-
biträde åt
häktad.
(Forts.)

Nu är frågan den, hvad skälet är till detta förslag. Hvilka skäl anföras? Det skäl jag kunnat finna egentligen hafva anförts är, att 1890 infördes en bestämmelse, att den, som vore häktad, ägde att få biträde, om han kunde skaffa sig sådant. Han har således rätt att skaffa sig biträde, och då säger man, att när den, som har tillgångar, har rätt att skaffa sig biträde, bör den medellöse icke inför rätta ställas i en sämre ställning än den, som har medel. Detta låter ju mycket bra. Men man kan säga, att från statens sida är det ett stort steg från att gifva en person tillåtelse att hafva advokat till det att själf betala advokat för sin vedersakare. Emellertid har utskottet, som tillstyrkt förslaget, såsom skäl för sin tillstyrkan anført, att det skulle medföra ytterligare likhet inför lagen; detta lagförslag innebär ett förverkligande i viss mån af principen *allas likhet inför lagen*, och därför tillstyrkes det i princip.

Sedermåra är frågan: är detta ett verkligt behof? I detta fall säger departementschefen (sid. 3 i betänkandet), att hos oss »framträder väl ej med lika styrka nödvändigheten att vid den tilltalades sida ställa en särskild försvarare». Och vidare säger han, att »äfven om ej synnerlig fara föreligger», anser han dock, att man kan lätt tänka sig fall, då det kan vara behöfligt. Högsta domstolen är icke af alldeles samma åsikt, utan säger, att något verkligt behof af en dylik ändring icke gjort sig gällande inom den svenska rättegångsordningen, »oafsedt», säger den, »att något verkligt behof ej föreligger att vidtaga den i förslaget åsyftade lagändringen» etc. Frågan är således, om förslaget är af behofvet påkalladt eller icke.

Detta är hvad jag velat påpeka beträffande 1 §, som ju egentligen är hufvudparagrafen.

Jag skall nu, om det tillåtes mig, på samma gång yttra ett par ord om 2 §. I 1 § föreskrifves, att Konungens befallningshafvande förordnar rättegångsbiträde. 2 § lyder i den kungl. propositionen sålunda: »Vill häktad ej såsom rättegångsbiträde använda den, som därtill förordnats, äger han ej ånyo förordnande påkalla, där ej rätten finner honom hafva giltig anledning att med den förordnade ej åtnöjas eller eljest pröfvar skäligt det tillstådja.» Således, om han icke är

Lagförslag
angående
förordnande
af rättegångs-
biträde åt
häktad.
(Forts.)

nöjd med den person, Konungens befallningshafvande tillsätter, om han icke anser, att denne försvarar honom tillräckligt väl, kan rätten gifva honom en annan, om det finnes giltig anledning därtill; det kan då vara släktskap eller annan anledning, hvarför rätten tager en annan advokat, men det skall vara giltig anledning, och därom är ju ingenting att säga. Men sedan är det tillagdt »eller eljest pröfvar skäligen det tillstädja». Således, om Konungens befallningshafvande förordnat rättegångsbiträde och det icke finnes giltig anledning mot honom, kan rätten ändå pröfva skäligen att taga en annan. Det vore för Konungens befallningshafvande obehagligt och öfverraskande, om man utan giltigt skäl kasserade den, som han tillsatt. Nu har utskottet gjort en betydlig ändring i Kungl. Maj:ts förslag på det sätt, att utskottet till hvad den kungl. propositionen i 1 § säger: »Åskar någon, som hålles häktad såsom misstänkt för brott», tillagt »hvarå straffarbete efter lag följa kan». Därigenom har naturligtvis antalet fall inskränkts, så att lagen endast skulle gälla svårare fall, och utskottet säger, att detta är därför, att det anser försiktigheten bjuda, att denna nyhet endast så smänigom införes. Sedan har utskottet strukit de ord jag nämnde i 2 §: »eller eljest pröfvar skäligen det tillstädja».

Då utskottet emellertid fasthållit principen, som ligger i den kungl. propositionen, och jag icke kunnat fatta, att den är vare sig af behöfvat påkallad eller lämplig, hemställer jag, herr talman, om afslag på utskottets framställning.

Herr Tamm, C. August: Äfven jag är reservant i det sammansatta utskottets utlåtande n:o 6 och vågar jag därför yttra mig i ämnet. Här föreligger egentligen 1 § i lagförslaget till diskussion, men då 1 § är grundläggande för förslaget i dess helhet, beder jag att få yttra mig litet mera allmänt.

Då Kungl. Maj:ts proposition först kom mig till handa, tilltalade den mig ganska mycket, och hvad som särskildt väckte mina sympatier voro några ord, som återfinnas i statsrådsprotokollet för den 19 februari detta år, där det står, att antagandet af förslaget skulle öppna väg för de medellösa att komma i åtnjutande af en fördel, som är beredd för en och hvar, den fördel nämligen, som 1890 bereddessa alla, som voro i tillfälle att anskaffa och bekosta ett juridiskt biträde att hjälpa dem vid rättegången. Detta är ju icke särskildt någon hjälp åt de förmögna, men i verkligheten måste det te sig så, att endast de, som hafva medel att skaffa sig biträde, komma i åtnjutande däraf. Nu vill man afhjälpa detta och skaffa de medellösa tillfälle till samma förmån. Detta är ju en gård af rättvisa. Men ju mera jag sedan tog del af handlingarna och ju mera jag tänkte mig in i saken, desto mera minskades, det måste jag bekänna, mina sympatier för saken. Man har icke velat taga steget fullt ut och bereda hvar och en, som kommer i det olyckliga förhållandet att häktas för brott, denna fördel, utan man har endast att söka hjälpa dem, som, om jag så får säga, begått de gröfsta brotten. Jag förmodar det har sina giltiga skäl, men jag kan icke tänka mig annat, än att uppdragandet af en gräns för dem, som skola skyddas och icke skyddas, så att man tager

med de mest brottsliga, icke är lämpligt. Man kan väl i allmänhet icke neka till, att man åtminstone tror, att de gröfsta brotten mest begås af verkligt förhårdade brottslingar, sådana som öfverlagdt utöfva sin gärning. Sådana äro vanligen själfva utmärkta försvarare af egen sak efter att hafva synts åtskilliga gånger inför rätten och fästa icke synnerligt afseende vid straffet, utan vilja fortast möjligt aftjäna det för att kanske fortsätta på brottets bana. Man kan emellertid vid sidan af detta icke förneka, att det kan inträffa fall, då en person drifves af förhållandenas makt, man vet icke hvilka, han böjer sig för omständigheterna, han förledes, han begår ett brott, men kan icke hänföras till hvad man i dagligt tal kallar brottslingar, och brottet kommer kanske icke under den rubrik, som i lagen inrymmes för att få denna rätt att erhålla en försvarare. Det synes mig då, att en sådan person kanske är mera förtjänt än mången annan utaf denna förmån. Ty hvilket straff som än faller på honom, det må vara det minsta möjliga, skall drabba honom tungt, och då han uppträder vid själfva rättegångstillfället, tryckt af skam, kan han icke framhålla alla de förmildrande omständigheter, som kunna förekomma. Då man nu vare sig af ekonomiska eller andra skäl icke ansett sig kunna taga steget fullt ut, tycker jag, att man gentemot dessa utöfvare af brottsliga handlingar, som icke äro i tillfälle att skaffa sig biträde, begår en direkt orättvisa genom att göra en begränsning, och därför vill jag säga från första början, att det synes mig rättast att göra allt eller intet, men då man nu icke vill eller kan göra allt, tycker jag det är bättre att afvakta en annan tidpunkt. Det säges, att snart eller åtminstone inom icke alltför afägsen framtid kan väntas förslag till reorganisation af vårt rättegångsväsen; jag förmodar det afser både domaremakten och åklagaremakten, och då bör man äfven till dess kunna vänta med den andra parten.

Men detta är icke mitt enda skäl. I det utlåtande, som afgafs af 1898 års lagutskott, och i det yttrande, som afgifvits af flertalet af högsta domstolens ledamöter, förekomma ganska många skäl mot införande af den nu ifrågasatta förändringen.

Det första är, att äfven om det måste erkännas, att det äfven hos oss, med vår rättegångsordning, kan inträffa, att skyldiga personer kunna blifva dömda strängare än hvad de torde förtjäna, och att möjligen oskyldiga personer kunna blifva förklarade skyldiga och dömda sasom sådana, så är det icke alls bevisligt, att det skett vare sig på sådant sätt, att detta missförhållande skulle vara föranledt af saknaden af dessa rättegångsbiträden, eller i den omfattning, att en ändring af lagen skulle vara nödvändig. Det är ju aldeles gifvet, att dessa försvarsbiträden, om sådana skulle blifva anställda, skulle få en ganska svår uppgift att fylla, då, såsom det säges i statsrådsprotokollet, det hvarken skulle blifva deras uppgift eller rättighet att arbeta på att förneka sanningen eller att ej framkalla den; men å andra sidan skola de väl äfven bistå den, de skola skydda. Skulle sådana biträden nu anställas, blefve det väl äfven nödvändigt, att åklagaremakten finge representanter af högre kvalifikationier än för närvarande.

Man kan äfven tänka sig, att den nu föreslagna anordningen med nödvändighet skulle framkalla, att rättegångsförhandlingarna måste

*Lagförslag
angående
förordnande
af rättegångs-
biträde åt
åklad.*
(Forts.)

*Lagförslag
angående
förordnande
af rättegångs-
biträde åt
häktad.* uppdelas i två afdelningar, en förberedande polisundersökning och sedermera hufvudförhandlingen, vid hvilken senare då dessa biträden egentligen skulle uppträda. Härtill kommer jämväl, att domaren genom en sådan anordning skulle komma i en ganska svår ställning.

(Forts.)

Allt detta har gjort, att jag funnit mig tilltalad utaf tanken på att rösta för ett afslag. Men skulle jag hafva någon tvekan kvar, om det verkligen kan vara skäl att göra det, så försvinner den vid läsningen af just de ord, som den förste talaren här anförde ur statsrådsprotokollet, nämligen: »Då, såsom hos oss är fallet, brottmålsprocessen ännu kvarstår på en äldre ståndpunkt, och i domarens processledande verksamhet ingår att iakttaga hvad som kan lända till den tilltalades försvar, framträder väl ej med lika styrka nödvändigheten att vid den tilltalades sida ställa en särskild försvarare». Och går jag nu till det svar, som i statsrådsprotokollet gifves på denna af 1898 års lagutskott gjorda erinran, så tilltalar det mig icke och kan icke bringa mig på en annan uppfattning. Först vill jag då beröra hvad som anförts mot hvad nämnda utskott yttrat om att det kan inträffa, att en skyldig kan blifva dömd till för hårdt straff och att äfven en oskyldig möjligen kan blifva dömd. Man skulle ju icke i siffror kunna tydligt angifva, säges det, huru ofta detta inträffar, och man kan icke veta, huruvida de tilltalade verkligen varit i tillfälle att redogöra för de förmildrande omständigheter, hvilka skulle göra deras ställning bättre. Det tillägges vidare, att de aktstycken, som skulle bevisa detta, icke ens kunna betraktas såsom några tillförlitliga bevis för, att de tilltalade där hafva varit tillerkända den rätt, som de böra hafva. Ja, det förefaller mig, som om detta uttalande icke vore så särdeles smickrande för vår aktade domarekår. Men äfven om ett misstag där skulle begås, så har ju den tilltalande klagorätt till högre instans, därvid han äger full rätt att framhålla hvad han kan hafva att anföra, och hvarvid han äger rätt till biträde vid uppsättandet af klagoskriften — samt hafva ju de högre domstolarna att noga pröfva klagomålen och hela ärendets behandling. Därjämte finnas ju äfven särskilda ämbetsmän att anlita, nämligen justitiekanslern och särskildt justitieombudsmannen, som har till uppgift att i möjligaste mån utöfva kontroll. Om det nu icke är möjligt för honom att kontrollera allt, så kan han likväl ingripa ganska mycket, och sådant skulle finnas nödigt.

Vidare anföres det, att, då domaren själf skall samla materialet, man icke gärna kan begära, att äfven den bäste domare skall hafva fullkomligt öppen och vaken blick för att tillse, huruvida den tilltalade har blifvit tillgodosedd i alla afseenden. Ja, jag vill gärna medgifva, att det är mycket möjligt, att en person, om han själf skall samla materialet och sedermera döma på detsamma, kan gå något ensidigt till väga. Men har en domare icke förmåga att, då han själf skall utleta och utreda allting, bedöma förhållandena, så är jag alldeles öfvertygad om, att han icke heller kan göra det, om han får ett samladt material att bedöma, och jag tror icke, att då skulle erhållas större säkerhet för, att det skulle blifva bättre.

Vidare anföres det, att, om det verkligen vore någonting olämpligt uti att tillsätta dylika försvarsadvokater eller rättegångsbiträden, därför att åklagaremakten, sådan den nu är, då skulle blifva för svag, redan

vår nu gällande lagstiftning skulle vara oriktig i detta afseende. Ja, i princip är detta mycket sant. Men jag undrar dock, om man vare sig i lagar eller andra bestämmelser eller anordningar skall kunna träffa någonting, som icke kan medföra någon olägenhet. Så är det också här. Men då man emellertid väl får lof att medgifva, att de gröfre brotten i allmänhet endast begås af medellösa personer, hvilka mycket sällan kunna skaffa sig rättegångsbiträden eller för hvilka endast högst undantagsvis andra vilja göra det, så är det hvad svarare brottmål beträffar eller för de fall den föreslagna förändringen afser, i effektiviteten af ingen betydelse, att gällande lag medgifver anskaffande af fullmäktig vid rättegångstillfälle, och den gjorda anmärkningen således icke mycket att beakta.

Lagförslag
angående
förordnande
af rättegångs-
biträde åt
häktad.
(Forts.)

Det säges nu, att domaren skulle vara åklagaren till hjälp. Jag tänker mig dock, att domaren skulle komma i en mycket svår ställning och blifva i osvisshet om, huruvida han antingen skall hjälpa åklagaren eller hålla sig till en viss grad passiv. I allmänhet torde domaren emellertid förhålla sig tämligen opartisk och icke på förband bilda sig något omdöme om, huruvida den tilltalade är saker eller icke, och skulle han hafva någon förutfattad tanke i det afseendet, så tror jag han gör mycket klokt att i möjligaste mätto dölja det.

Det sista, jag i detta afseende har att tillägga, gäller huruvida dessa biträden skola vara juridiskt bildade eller icke. Däröfver står ju ingenting bestämdt i förslaget, men man har alltid förut tänkt sig, att de skulle vara jurister. I statsrådsprotokollet säges emellertid nu, att det troligtvis skulle komma att blifva bildade jurister i de flesta fall, kanske dock icke i de nordliga delarne af riket. Jag hade dock alltid tänkt mig, att rättvisa skulle skipas enligt samma grunder och på samma sätt öfver allt i vårt land.

Af hvad jag nu yttrat torde tydligt framgå, att jag icke skall vara särskildt varm vän af förslaget. Jag skall i alla fall nu be att få gå öfver till punkt 1, som nu föreligger. Där har utskottet föreslagit en ändring, hvars lämplighet jag ej kan afgöra. »Åskar någon, som hålles häktad såsom misstänkt för brott, hvarå straffarbete efter lag följa kan, hjälp i rättegången etc». Jag förmodar, att det kungl. förslaget med sin formulering af paragrafen afser sådant brott, att då någon misstänkes för dylikt, han äger skyldighet att genast träda i häkte. Förhåller det sig så, anser jag den föreslagna förändringen vara mindre lyckligt funnen. Går jag sedan vidare i paragrafen, heter det: »förordne Konungens befallningshafvande lämplig person att honom vid rätten biträda.»

I detta afseende voro vi några stycken inom utskottet, som gärna ville vara med om något förslag under antagande, att man mera bestämdt ordnade med dessa rättegångsbiträden. Vi hade tänkt oss, att de skulle utses af Konungens befallningshafvande eller någon annan myndighet på förhand, och så snart det blef en rättegång, där de behöfdes, så skulle domaren utaf de utsedde biträdena få tillkalla den, som skulle inträda. Biträdena skulle emellertid väljas på viss tid och för de särskilda rättegångsställena i länet och mot den ersättning, rätten i hvarje fall komme att besluta. Det är ju mycket möjligt, att vid de större rådsturätterna behöfvas flera dylika biträden, men i allmänhet

Lagförslag angående förordnande af rättegångsbiträde åt häktad. (Forts.)

torde ett biträde och en suppleant vara till fyllest för hvarje rättegångsställe.

Det har äfven framkastats förslag om, att domaren skulle tillsätta biträdena. Jag tror dock, att det är bättre och angenämare för domaren, om han slipper att göra det, ja, det är i alla afseenden bättre, att han får stå utom. Ännu mindre lämpligt vore det, om domaren skulle pröfva, när sådant biträde kan behöfvas. Om Konungens befallningshafvande utser dem, skulle domaren alltså endast hafva att tillkalla dem.

Emot andra meningen har jag ingenting att anmärka, men i afseende å fjärde meningen ber jag att få komma med en liten erinring, då punkt 2 i förslaget behandlas.

Jag vet ej riktigt, om jag redan nu skall framställa något yrkande eller om jag därtill skall återkomma. Jag ber dock att få göra det genast, och yrkar då afslag å såväl Kungl. Maj:ts proposition som utskottets förslag.

Herr statsrådet Berger: Att det föreliggande lagförslaget skulle röna motstånd, har jag naturligtvis väntat. Det hör till de lagförslag, som stöta gamla vanor och föreställningar och därför alltid till en början på många håll ogillas. Sådana frågor som denna gå emellertid sin gilla gång fram till sin lösning, utan hinder utaf en längre eller kortare tids motstånd.

Hvad man nu i främsta rummet anmärker emot det ifrågavarande förslaget är, att denna reform är alldeles obehöfelig. Jag vågar härtill svara, att reformen är af ett verkligt behof påkallad. Det är för närvarande icke vederbörligen sörjdt för, att de omständigheter, som äro till en tilltalads förmån, komma att framhållas, ifall den tilltalade själf på grund af bristande kännedom om lagen eller bristande erfarenhet och förståndsutveckling icke förstår att framhålla dem. Jag påstår visserligen icke, att det hos oss inträffar, att oskyldiga personer straffas, ehuru jag å andra sidan icke vill medgifva, att faran härför är alldeles utesluten. Men det är icke nog därmed, att oskyldiga personer icke blifva straffade, det är också af vikt, att tilltalade personer icke få för strängt straff och att de icke underkastas onödigt långvarigt rannsakningshäkte. Det är också af vikt, att oskyldiga personer icke först genom klagomål inför högre rätt blifva frikända, och det är icke heller utan sin vikt, att för gröfre brott oskyldigt tilltalade personer få ett klart besked af rätten om sin oskuld, och att de icke nödgas nöja sig med det betyget, att, ehuru omständigheter och liknelser emot dem förekommit, de dock ej kunna åt saken fällas.

I alla nu nämnda hänseenden skulle det utan tvivel vara till stor trygghet för häktade personer att äga tillgång till rättskunniga biträden. Man får nämligen icke öfverskatta domarens förmåga att tänka på allt, som länder den tilltalade till förmån. Särskildt kan domaren icke, såsom en försvarsadvokat det kan, utanför rätten vara verksam till den tilltalades förmån genom samtal med andra personer och genom efterforskningar af hvarjehanda slag. Icke heller får det lämnas ur räkningen, att domaren ju såsom alla andra människor någon gång kan vara mindre väl disponerad, han kan vara uttröttad och öfver-

ansträngd. Med ett ord, man får icke begära, att domaren alltid skall kunna aktgifva på allt möjligt, som kan lända den tilltalade till förmån. I detta sammanhang ber jag att få påpeka, att ett misstag till den tilltalades nackdel kan af ovarsamhet insmyga sig uti domstolsprotokollet. Ett dylikt fel kan lätteligen af en uppmärksam försvarsadvokat uppdagas, men knappast af en obildad häktad person. De häktade pläga till och med i regel icke ens läsa domstolsprotokollen.

På grund af hvad jag nu anfört anser jag, att man har orätt, då man säger, att denna reform icke är af behofvet påkallad.

Man säger vidare, att det nog icke blir så lätt att skaffa lämpliga personer till försvarsadvokater. Det har jag svårt att tro. Jag föreställer mig tvärtom, att det ifrågasatta uppdraget skulle blifva ganska eftersökt. I sådana undantagsfall, då man ej kan skaffa jurister till försvarsadvokater, får man nöja sig med andra personer, och den hjälpen behöfver ej blifva värdelös. I vårt land finnas nämligen icke så få oexaminerade advokater, som med naturligt godt förstånd förena ganska stor vana vid processer och som mycket väl med fördel kunna användas som advokater åt häktade personer.

Vidare har det talats om, att denna institution skulle blifva mycket dyr. Det är nästan omöjligt att på förband beräkna kostnaderna, men är institutionen behöflig, nog gå vi i land med kostnaderna för denna likasom för alla andra behöfliga institutioner. Jag ber att få påpeka, att Andra Kammarens utskottsledamöter enhälligt tillstyrkt förslaget, och jag tror nog, att dessa herrar från Andra Kammaren hafva tillräckligt öfvervägt kostnadsfrågan.

En emot denna reform framställd invändning, hvarpå man lägger mycket stor vikt, är, att den ifrågasatta institutionen skulle verka försvarande med hänsyn till uppdragandet af den tilltalades brottslighet, emedan försvarsadvokaten skulle komma att anse det snarare såsom sin plikt än såsom en ohederlighet att fördölja sanningen, därest densamma skulle verka till skada för klientens intressen. Men vore denna invändning riktig, så skulle den ju träffa vår nu gällande lag. Enligt gällande lag är det nämligen så, att hvar och en har rätt att skaffa sig en försvarsadvokat, om han har råd därtill, och jag frågar herrarne: är det att befara mera ohederlighet och mera osanning utaf dessa statsadvokater än af de nuvarande privata advokaterna?

En annan invändning, vid hvilken man också plägar fästa rätt mycken vikt, lyder på följande sätt: det går icke an att emot våra åklagare, som i regel icke äro juridiskt bildade, ställa juridiskt bildade försvarsadvokater, och man bör därför vänta med denna reform, till dess man kan vidtaga en reform af hela vår straffprocesslagstiftning. Om denna invändning gäller alldeles detsamma som angående den närmast förut omfördälda. Vore den riktig, skulle den träffa äfven vår nu gällande lag. Det är ju mycket vanligt redan nu, att emot våra länsmän och stadsfiskaler såsom åklagare ställas juridiskt bildade försvarsadvokater, men jag tror, att våra åklagare reda sig ganska bra. Länsmännen och stadsfiskalerna äro i allmänhet icke så bortkomna. Hårtill kommer ytterligare, att man icke får glömma, att åklagaren har en kraftig hjälpare i domaren.

Utskottet har gjort en icke så oväsentlig förändring i Kungl. Maj:ts

*Lagförslag
angående
förordnande
af rättegångs-
biträde åt
häktad.
(Forts.)*

*Lagförslag
angående
förordnande
af rättegångs-
biträde åt
häktad.* förslag, i det att utskottet inskränkt lagens tillämplighetsområde till sådana häktade, som äro misstänkta för brott, hvarå straffarbete kan följa. Jag får härom säga, att jag ingalunda är öfvertygad om, att denna inskränkning är lämplig, men jag anser dock, att densamma bör kunna godkännas.

(Forts.)

När kammaren skall besluta i denna fråga, så ber jag kammaren behjärta, att det förevarande lagförslaget allenast afses att gifva de fattiga häktade samma rätt, som de förmögna häktade redan hafva. Före år 1890 berodde det på rätten att antingen tillåta eller vägra sådana personer, som voro tilltalade för brott, hvarå straffarbete kunde följa, att begagna rättegångsbiträde. Men uti en vid 1890 års riksdag i Andra Kammaren väckt motion framhölls det, att anklagade ur de s. k. bättre klasserna nästan allmänt finge inför underrätterna begagna sig af juridiskt bildade biträden, under det att de anklagade ur de lägre klasserna i regel finge hjälpa sig själfva. Med anledning af denna motion ändrades samma år — 1890 — stadgandet i 15 kap. 1 § rättegångsbalken till dess nuvarande lydelse, så att det nu ej vidare beror på rätten att tillåta eller vägra tilltalade personer att begagna rättegångsbiträde, utan nu är det ju så, att hvar och en för brott tilltalad person äger rättighet att, såsom lagens ord lyda, »fullmäktig med sig hafva».

Meningen med detta lagförslag är endast att göra denna rättighet på papperet till en rättighet i verkligheten. Det första en för brott häktad burgen man gör, är att skaifa sig en advokat. De fattiga kunna icke utan statens mellankomst komma i åtnjutande af en sådan rättegångsförmån, och frågan är nu, om samhället vill bereda dem denna förmån, eller om de fortfarande skola såsom hittills få hjälpa sig själfva bäst de kunna.

Herr Berg, Gustaf Axel: Jag skall anhålla att få till fullo instämna i hvad herr justitieministern nyss har yttrat angående behovet af den nu föreslagna reformen, och detta framför allt ur den synpunkten, att åt dessa fattiga bör beredas samma möjlighet till försvar, som den förmögne redan äger. Herr statsrådet uttalade bland annat den förhoppningen, att det väl icke skulle hända, att oskyldiga personer blefve straffade, fastän detta ju låge inom möjlighetens område. Ja, äfven jag hoppas, att sådant aldrig måtte ske. Men nog är det ett faktum, att s. k. justitiemord blifvit begångna. Jag har verkligen ett exempel i detta hänseende, som jag skall be att få omtala i parentes. Man skall ju icke börja med parenteser, men den skall icke blifva lång.

Jag hörde för många år sedan omtalas af en gammal domare, som haft sin verksamhet i Skåne under sin ungdom, hurusom där en person blef dömd till döden och undergick detta straff, men sedermera befauns vara fullkomligt oskyldig. Det gick en sommardag en massa arbetare ute på en torfmosse, och bland dem voro en man och en hustru, som ofta förde kif sinsemellan. Nu kommo de uti en häftig träta. Hustrun kastar hackan och säger: jag går icke här längre, och så gick hon till det närbelägna hemmet, som från torfmossen syntes på en backe i närheten. Några minuter därefter säger mannen: jag skall väl gå och taga reda på henne; och i ett högst uppretadt tillstånd begaf han sig

i väg. Efter en stunds förlopp kommo de öfriga arbetarne öfverens att det icke vore rådligt att låta makarna vara allena. Några stycken begåfvo sig därför upp till stugan, hvars ingång syntes från torfmossen. När de kommo in i stugan, låg hustrun mördad på golvet och mannen stod bredvid, blodig om sina händer, och på golvet låg en blodig yxa. Mannen greps ju på bar gärning, nekade, men dömdes till döden och undergick straffet. Efter några års förlopp inträffade det emellertid, att en straffånge, jag vill minnas på Varbergs fästning, låg på sitt yttersta och erkände då, att det var han, som begått brottet. Han hade gått in uti stugan för att stjäla och hade fått fatt i en yxa för att hugga upp en byrå. I detsamma kommer hustrun och han ger henne dråpslaget; strax därefter ser han en man komma på trappan och mördaren springer då ut genom det öppna fönstret åt motsatt sida mot den, å hvilken den från torfmossen synliga ingången var belägen.

Jag skall be att med några ord få vända mig emot den förste ärade talaren och de motiv, han anförde. Han berörde kostnadsfrågan och sade, att det skulle vara en själfuppoffring af staten att lämna biträde åt dem, som äro anklagade för att hafva brutit emot statens lagar. Ja, det är ju gifvet, att detta kostar en del pengar, men om det, som jag anser, gäller en rättfärdighetsfråga, så får man icke se på, att det kan kosta några tusentals eller ett eller annat tiotusentals kronor.

Den ärade talaren sade vidare, att detta rättegångsbiträde kunde komma i en ganska svår kollision, som skulle kunna föranleda honom att i sitt försvar bryta emot hvad han ansåg vara sant. Ja, i det hänseendet ber jag att få påpeka, att, om dessa biträdens verksamhet skulle gå uti en annan riktning än för befrämjande af sanningens utredande, domstolen nog har makt i sina händer att göra slut på deras verksamhet helst i samband med Konungens befallningshafvande, men äfven utan sådan samverkan, ty de stå nog kvar och äro här tillämpliga de gamla orden i rättegångsbalken, som säga, att ombud skola vara »oberyktade, ärliga, redliga och förståndiga». Saknar biträdet några af dessa egenskaper, så blir han nog snart aflägsnad.

Vidare sade den ärade talaren, att åklagaren oftast icke är jurist, och huru skall han under sådana förhållanden stå sig emot den juridiskt bildade försvarsadvokaten? Jag tager mig friheten att däremot ställa det spörsmålet: huru skall under vissa förhållanden en häktad utan all hjälp kunna stå sig emot en åklagare?

Ytterligare ett par skäl äro i denna fråga för mig öfvertygande. Det är från flera håll förut framhållet, att i domarens verksamhet ingår, som det heter i statsrådsprotokollet, att iakttaga, hvad som länder till den tilltalades försvar, och en ärad talare på södermanlandsbänken uttalade i sammanhang därmed sin fasta tillförsikt, att vår domarekår är så opartisk, att ett sådant rättegångsbiträde, som här är ifrågasatt, ej skulle vara behöfligt. Ja, jag är väl också så fullkomligt öfvertygad, som någon kan vara, att domarekåren är så opartisk, men jag måste dock säga, att det likvisst kan hända, att hos en domare — utan att han vet det och utan att han vill det — understundom kan smyga sig in den subjektiva öfvertygelsen om en häktads brottslighet. Det kan ej hjälpas. Då ligger nära till hands, att domaren, ledd af den bästa

*Lagförslag
angående
förordnande
af rättegångs-
biträde åt
häktad.
(Forts.)*

Lagförslag
angående
förordnande
af rättegångs-
biträde åt
häktad.
(Forts.)

afsikt, försöker att genom fråga på fråga bringa den tilltalade till tvetalan, och tvetalan är ju en mycket graverande omständighet. Här har den tilltalade ej allenast åklagarens utan äfven domarens energiska ingripande att emotstå. Det säges nu af en vän här bredvid mig, att den tilltalade behöfver ju endast tala sanning. Ja, det är ju gifvet, att detta är det bästa sättet, men tyvärr är det så, att det stora flertalet af dessa häktade vilja ej och hafva ej vana att tala sanning, och de förstå ej, hvilken ur alla synpunkter försvarande omständighet det är att tala osanning. Hade nu dessa tilltalade en person, som stode vid deras sida och till hvilken de hade förtroende och som kunde råda dem att tala sanning, så kan det ju hända, att de också oftare gjorde det än nu är fallet. Nu betraktas domstolen af dessa häktade tyvärr ofta nog såsom en fiende, och de följa därför icke den uppmaning, som de därifrån i detta fall erhålla.

Det är särskildt en omständighet, som ligger till grund för min öfvertygelse i denna fråga och som gör, att jag för min del vill biträda utskottets förslag i hufvudsak, och jag skall be att något få framhålla denna omständighet. Justitieministern talar om de tilltalades okunnighet om de processuella reglerna. Ja, det kan ju vara fallet, men än afsevärdare är svårigheten för de tilltalade att verkligen kunna begagna sig af de fördelar, som processrätten medgifver. De tilltalade hafva ju å sin sida fullkomligt samma rätt att förebringa bevisning, som åklagaren å sin sida. Åklagaren förebringar sin bevisning och den tilltalade får förebringa sin motbevisning. Det är ju en rättighet, som aldrig blifvit en tilltalad förmenad. Men här är ett ojämnt spel. Åklagaren kan skaffa denna sin bevisning på alla möjliga sätt och med alla möjliga hjälpmedel, men när den tilltalade begär att få in sin motbevisning, så är det domstolens skyldighet att förelägga åklagaren att anskaffa denna bevisning. Jag frågar då: är det verkligen alltid att antaga, att åklagaren använder samma kraft och samma energi för att åt sin motpart anskaffa den bevisning, hvaraf han vill begagna sig, som den åklagaren använder för att skaffa bevisning för sig själf? Det kan för den tilltalade vara fråga om att styrka ett alibi, d. v. s. att han vid brottets föröfvande varit på ett annat ställe, eller han kan i ett misshandelsmål vilja styrka nödvärn eller förmildrande omständigheter, såsom att det icke var han, som börjat grälet, utan att det varit andra, som retat honom och sålunda framkallat det uppträde, som ledt till brottets begående. Antag nu att den tilltalade begär att få förebringa bevisning därom. Domaren säger då: uppgif hvilka det är som ni vill skola höras. Den tilltalade uppgifver då, att det är några personer, som rådde för det hela, men han vet icke så noga, utan kan endast antydningsvis uppgifva, hvad de heta eller på hvilken plats de äro bosatta. Så kan det ju vara. Åklagaren skall då taga reda på dessa personer. Men kan man verkligen antaga, att åklagaren i vanliga fall under sådana förhållanden söker framskaffa denna bevisning åt sin motpart med samma omsorg som om den tilltalade hade vid sin sida en försvare, som hjälpte honom härmed? Jag för min del tror det knappast.

Om utskottets förslag i första punkten ber jag endast att få säga, att jag för min del föredrar Kungl. Maj:ts förslag. Herrarne känna

ju alla skillnaden. Kungl. Maj:t har föreslagit, att hvarje häktad skall vara berättigad att få sitt biträde. Utskottet har däremot sagt, att endast de, hvilka äro tilltalade för brott, hvarå straffarbete kan följa, böra hafva denna rätt. Men är ej behofvet af att få försvarare lika verkligt för dem, som äro tilltalade för brott, hvarå endast fängelse kan följa? Äro icke svårigheterna för den tilltalade att anskaffa bevisning lika stora, om han är tilltalad för brott, som endast kan medföra fängelse, som om det kan medföra straffarbete? Jag tror, att svårigheterna äro fullt ut lika stora. Vidare tillåter jag mig spörja: är det då mindre viktigt, att den, som är tilltalad för sådant brott, hvarå endast fängelse kan följa, får hjälp till att förebringa bevisning om sin oskuld, om han verkligen kan åstadkomma sådan?

Den ärade talaren på södermanlandsbänken, i hvars motiv jag tyckte mig i flera delar kunna instämma, kom dock till ett yrkande, till hvilket jag ej kan ansluta mig. Han uttalade emellertid den förhoppning, att en reorganisation af vårt rättegångsväsen skulle snart komma till stånd. Ja, det är verkligen ett stort önskningsmål, men tyvärr synes det mig gå långsamt med den saken, och det är ej så godt att nu påskynda denna fråga. Jag tror således, att detta ej bör utgöra hinder för att göra en partiell ändring i den riktning, hvarom här är fråga.

Herr greve och talman! Helst skulle jag — det är ju naturligt efter hvad jag yttrat — vilja ansluta mig till Kungl. Maj:ts förslag oförändradt, men jag tror, att försiktigheten bjuder, att man ej i detta hänseende begär mer, än hvad man möjligtvis kan våga hoppas få, och därför skall jag tillstyrka bifall till utskottets förslag i första punkten.

Herr Andersson, Axel Gustaf: I öfverensstämmelse med min reservation emot utskottets beslut skulle jag helst velat yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändradt beträffande 1 §.

Då staten finner sig nödsakad att under vissa omständigheter beröfva en person friheten, utan att han förut blifvit öfvertygad om brott, böra verkningarna af detta ingripande i själfbestämmanderätten så mycket som möjligt mildras. Emot den förste ärade talaren vill jag säga, att frågan vid häktningen icke nödvändigtvis rör sig om den, som brutit emot Sveriges lagar, utan om den, som *misstänkes* för att hafva brutit emot Sveriges lagar.

För den häktade, oafsedt om han har medel eller ej, är det tydligen ofta mycket svårt att skaffa sig nödig hjälp, en hjälp, som han ofta så mycket mera behöfver, som kanske hans egna själskrafter blifvit nedsatta just genom häktningen. Men detta gäller icke endast om dem, som häktats för gröfre brott, utan äfven om dem, som häktats för ringare. Den af utskottet åberopade likheten inför lagen blir också icke fullt genomförd, om en del af de häktade beröfvas möjligheten att erhålla biträde, då andra för liknande brott häktade kunna skaffa sig sådant. Ej heller är det alltid möjligt för Konungens befallningshafvande, då begäran om biträde framställes, att inse, om på brottet kan följa straffarbete eller icke. För många brott, t. ex. misshandelsbrott, erfordras därför en ganska genomgående undersökning, och det är icke alltid ens nödvändigt, att Konungens befallningshafvande har

*Lagförslag
angående
förordnande
af rättegångs-
biträde åt
häktad.
(Forts.)*

*Lagförslag
angående
förordnande
af rättegångs-
biträde åt
häktad.* tillgång till anmälningsskriften och förhørsprotokollet, enär dessa ofta
nog öfverlämnas direkt till domstolens ordförande.

(Forts.) Kostnadsfrågan, som af utskottet beröres i detta sammanhang, får väl i fall sådana som dessa icke spela någon afsevärd roll. Jag är dessutom öfvertygad om att den åsikten icke är riktig, att rättegångsbiträde alltför ofta skulle komma att begäras af häktade, särskildt af häktade för mindre grofva brott, ty de vilja nog oftast hafva rannsakningen afgjord raskt och utan omgång.

Oaktadt dessa betänkligheter skulle jag dock hellre vilja vara med om utskottets förslag än om afslag. Det är visserligen sant, hvad här blifvit sagdt, att det blott sällan hos oss med vår rättegångsordning torde förekomma, att någon dömes oskyldig. Ett drama sådant som Dreyfus-affären skulle nog icke gärna kunna utspelas i vårt från den jesuitiska surdegen rensade land. Men all fara är ingalunda utesluten. Åklagaren måste nog ofta komma att se saken ensidigt. Och äfven domaren — det har här från domarehåll medgifvits — särskildt den unge och opröfvade, kan stundom vara frestad att på förhand komma till en viss föreställning mot den tilltalade, en föreställning, som kan inverka på hans processledande verksamhet. Och våra domstolar äro tyvärr icke alltid förskonade från falska vittnen. Jag erinrar mig från min egen domareverksamhet ett fall, då en person af hämndlystnad lät tilltala en annan för förfalskningsbrott och dref sin sak med falska vittnen. Efter ett skarpt och mycket inveckladt korsförhör med vittnena slutade det så, att målsägaren och tvenne vittnen — de senare på egen bekännelse — dömdes för menedsbrott. Men nog erfordras det i sådana fall att hafva en skicklig försvarare.

Det har här förut i dag anmärkts, att åklagaren gent emot en sådan skicklig försvarsadvokat ofta skulle komma i en underlägsen ställning. Jag förstår icke detta skäl. Är det så, att åklagarens bevisföring icke i och för sig är tillräcklig för en fällande dom, då bör nog en sådan dom icke afkunnas. Det är väl vida bättre, att många skyldige gå fria, än att en enda oskyldig dömes och straffas.

Det är denna tanke, att en oskyldig skall kunna dömas och kanske hårdt straffas, som är så särskildt upprörande för känslan — att institutioner, tillkomna för att befordra rättens höga mål, af omständigheternas makt skola kunna tvingas att verka för orättfärdigheten.

I likhet med den högt ärade talaren på statsrådsbänken är också jag öfvertygad om att denna fråga, äfven om den nu faller, skall gå emot sin säkra lösning, men jag vill ej taga min del i ansvaret för ett uppskof. Jag är också öfvertygad, att ingen i denna kammare, om han verkligen trodde, att ett sådant uppskof skulle kunna komma att medföra den påföljden, att en oskyldig dömdes och straffades, skulle vilja medverka till ett afslag. Men möjligheten af ett sådant fall är icke utesluten.

Med tanke därpå och då herr statsrådet och chefen för justitie-departementet förklarar sig kunna godkänna utskottets förslag, vill också jag låta mina betänkligheter vika och sluta med att yrka bifall till detta förslag.

Herr Hedborg: Enligt den redogörelse, som i Revue pénitenciaire lämnats öfver förhandlingarna vid sista kriminalistkongressen i Petersburg, yttrade en af deltagarne i kongressen, att bland de medel, hvarigenom staten försöker undertrycka brottsligheten, är straffet ett. Detta medel är emellertid, säger han, icke det bästa och mest effektiva, utan det bästa medlet är den moderna sociala hygien. Därmed menas, säger han, de anstalter, som staten träffar för att förekomma brott, d. v. s. barmhärtighetsanstalter och upplysning, hvarigenom de unga och befolkningen i allmänhet föras in på religionens och rättvisans stråt. Den känsla, som ligger till grund för dessa reflektioner, är också grunden till den åsikt, som fordrar, att en person, som är tilltalad för brott, skall hafva garantier för att rannsakingen blir så fullständig som möjligt, så att hvarken en oskyldig dömes eller en skyldig dömes strängare, än han förtjänar. Det är således fullständighet i rannsakingen, som är önskemålet. Hos oss är det ju, såsom herrarne väl veta, rättens ordförande, som leder rannsakingen. Domaren har därvid en mycket svår ställning. Han är, såsom justitierådet Afzelius sade, då han var professor, lik jägaren, som följer haren på spåren. Han skall först förfölja den tilltalade och försöka taga honom fast. Sedan skall han taga honom i försvar och så döma honom. Det är en ytterst svår ställning. Med den allra bästa vilja i världen kan domaren icke alltid få fram, hvad som behöfves för att tydliggöra situationen, vare sig det är fråga om brottet själft eller den brottsliges vilja. Ett rättegångsbiträde är ej till, såsom många sagt, för att söka slå ned sanningen utan tvärtom för att reda ut sanningen.

Den förste ärade talaren yttrade sig om förhållandena vid Parisdomstolarna, och han talade om huru advokaterna där hjälpte brottslingar till att blifva frikända. Det är sant, att advokaterna utöfva en betydlig inverkan på juryn och att de genom fintliga slutledningar mången gång föra juryn och därmed rättvisan på orätt spår. Men här i Sverige hafva vi icke jury, utan här hafva vi domare, och i Frankrike erkännes, att vederbörande, för att domarna skola bli rättvisa och just för att undvika den kolossala makt, som advokaterna utöfva på juryn, emellanåt försöka att få brotten mindre svårt kvalificerade, så att de kunna afdömas af tribunal de première instance utan jury och ej behöfva gå till den afdelning af appellationsdomstolen, cour d'assises med jury, inför hvilken de större brottmålen handläggas. Det är dessutom den stora skillnaden, att förundersökningen i Frankrike sker inför en undersökningsdomare, le juge d'instruction. Det första denne säger till den tilltalade, sedan han tagit reda på att denne är rätt person, är: Ni behöfver ej säga ett enda ord, förr än ni förklarar, huruvida ni behöfver rättegångsbiträde; vill ni hafva ett sådant, så får ni vänta med undersökningen, till dess ni får ett sådant biträde. Vill han ha biträde, skickas ett ombud eller ett bref till chefen för advokatståndet. Först sedan på detta sätt ett rättegångsbiträde utsetts, börjar förundersökningen, och sedan denna är afslutad, hänskjutes saken till vederbörande domstol, där den tilltalade under vissa förhållanden skall hafva och under andra kan få rättegångsbiträde åt sig utnämndt. Detta visar, huru stor vikt man där lägger på att en advokat är närvarande och följer undersökningens gång och målets utveckling. Jag har genom

*Lagförslag
angående
förordnande
af rättegångs-
biträde åt
häktad.*
(Forts.)

Lagförslag
angående
förordnande
af rättegångs-
biträde åt
häktad.
(Forts.)

Riksdagens frikostighet blifvit satt i tillfälle att följa förhandlingar vid de franska domstolarne och undersökningsdomarne, och jag måste säga, att de franska advokater, som jag hade tillfälle att åhöra, gjorde icke några försök att dölja sanningen, utan sökte tvärtom hjälpa undersökningsdomaren att utreda sanningen. Det är naturligtvis en helt annan rättegångsprocedure hos oss, men orsaken hvarför jag inlåtit mig på de franska förhållandena är den, att jag med anledning af en föregående talares yttrande velat framhålla, att de franska advokaterna icke inlåta sig på sådan simpelhet som att försöka att dölja sanningen, utan de försöka hjälpa domaren att utreda den.

Jag har nog ytterligare en del saker upptecknade här på min promemoria, men då redan flere talare utförligt och bättre än jag kan, behandlat samma saker, så vill jag förbigå dem.

Jag anser, att regeringens förslag skulle vara det bästa, men då herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet förklarar, att han kan åtnöja sig med utskottets förslag, så vill jag, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Hedenstierna: Vi hafva nu delvis kommit in på känslöstämningar, och vid lagstiftning är ingenting så farligt som just att låta känslan tala och att icke tänka på det rent reella i den sak, som är under behandling. Här har för en stund sedan blifvit antydt af en högt ärad talare, att motståndet emot den föreslagna lagstiftningen delvis skulle bero därpå, att man lefver i så att säga en slentrianmässig uppfattning af frågan och har svårt att fatta nya saker. Jag kan försäkra, att detta icke är fallet med mig, ty jag har denna sak och hela dess innebörd fullkomligt klar för mig, men det oaktadt kan jag icke gå med på det ifrågavarande lagförslaget.

Herrarne veta allesamman, därom är jag öfvertygad, att i Sverige rannsakingar och undersökningar i brottmål skötas af domaren såsom sådan. Han är skyldig att icke allenast se till att åklagaren fullgör sin skyldighet, att åklagaren och målsägaren icke gå, som man säger, öfver märket utan hålla sig på den plats, som dem anstår, utan han är äfven skyldig att se till, att sanningen kommer i dagen och att allting, som kan inverka på målets utgång och bedömande, kommer fram. Vi hafva ju i vår strafflag det s. k. latitudsystemet, enligt hvilket domaren har att välja emellan olika straffgrader. Huru skall det då kunna vara möjligt för domaren att samvetsgrant fullgöra denna skyldighet utan att bestämdt hafva satt sig in uti, till hvilken grad af brottslighet den tilltalade är skyldig? För att kunna samvetsgrant döma måste han således se till både de försvärande och de förmildrande omständigheterna, och gör han icke sin skyldighet härvidlag, är han underkastad tjänstemannaansvar. Så länge denna rättegångsordning gäller, är således domaren den tilltalades bästa och pålitligaste försvare.

Jag har dock i utskottet framkastat den meningen, att, sedan vederbörande nu kommit in med detta lagförslag, det skulle kunna vara att tänka på huruvida man icke kan och bör, då lagen, sedan 1890 års lagförändring inträdt, medger att den, som har tillgångar, får skaffa sig rättegångsbiträde, låta äfven en fattig person åtnjuta under-

stöd af staten till de utredningar, som för honom oundgängligen kunna behövas. Man kan fråga: Skall staten bekosta detta? Staten har ju redan tillräckligt med utgifter till följd af hans brottslighet och hans brottsliga gärning. Skall staten emellertid bekosta sådana utredningar, böra vissa garantier erhållas för att det icke må förekomma i andra fall än då verkligt behof föreligger, och det skall icke kunna ske när och hvar och huru som helst. Jag har därför uttalat den uppfattningen inom utskottet att, om staten skall ersätta och betala sådana advokater, det bör ske först om det pröfvats af rätten, att den tilltalade verkligen behöfver ett sådant biträde, att han själf ej förstår att framhålla de förmildrande omständigheterna och att domaren ej själf är i tillfälle att få fram alltsammans. Jag har därför uttalat den uppfattningen, att man borde se till, att en sådan pröfning föreginge försvarsadvokatens utseende. Och vidare har jag velat, att staten icke i hvilken obetydlig sak som helst skulle ådragas dylika utgifter utan endast då det gällde gröfre brott. Jag sökte därför inom utskottet framlägga ett förslag till ändring af den första paragrafen, men jag afstod sedermera därifrån, då jag fann, att jag icke hade någon utsikt att få någon af utskottets ledamöter med på denna förändring, och då jag fruktade, att det skulle vridas på sned, ansåg jag mig i stället böra rösta för afslag. Jag kan dock ej underlåta att nämna den formulering, som i så fall enligt mitt förmenande vore önskelig. Första paragrafen skulle lyda: »Åskar någon, som hålles häktad såsom misstänkt för brott, hvarå dödsstraff eller straffarbete, dock ej under 2 år, följa kan, hjälp i rättegången, och säger han sig ej själf kunna biträde anskaffa, förordne rätten, efter pröfning af om hjälp erfordras och så vidt lämplig person finnes att tillgå, sådan person att den häktade under rannsakingen vid rätten biträda. Ej må den omständigheten etc.» i enlighet med paragrafen, sådan den affattats både af Kungl. Maj:t och af utskottet. Hvad andra paragrafen beträffar, borde densamma enligt min åsikt antagas efter Kungl. Maj:ts förslag och icke efter utskottets, enär detta sistnämnda innebär en alldeles tydlig försämring.

Då det emellertid nu icke finnes någon utsikt för att få detta förslag igenom, enär det ju icke är tänkbart att kammaren här på rak arm i följd af ett sådant af mig formuleradt förslag kan ingå i pröfning af detsamma, får jag härmed yrka afslag å lagförslaget i sin helhet i förhoppning att, om denna lag af vederbörande verkligen anses böra framläggas, en sådan begränsning af rätten att påkalla försvarsadvokat skall införas ungefär i den riktning, som jag nu framhallit.

Herr Hasselrot: Jag tillåter mig återföra i kammarens minne, att — såsom förut påpekats — denna fråga redan för några år sedan, väckt af enskild motionär, förelåg för Riksdagen. Förslaget afstyrktes då enhälligt af lagutskottet, och i denna kammare spilldes på detsamma icke ett ord. I Andra Kammaren blef det endast 37 röster för förslaget mot 115, som voro mot detsamma. Förslaget hade således då ingen resonans. Förhållandena i landet äro, såvidt jag förstår, sedan dess icke ändrade. Hvad som nu är ändradt är, att det föreligger ett formuleradt förslag från regeringen; och möjligen kan detta hafva den effekten, att stämningen har blifvit en annan än för några

*Lagförslag
angående
förordnande
af rättegångs-
biträde åt
häktad.
(Forts.)*

*Lagförslag
angående
förordnande
af rättegångs-
biträde åt
häktad.* är sedan. Jag tror emellertid icke, att så är förhållandet; och jag vin-
ner stöd för denna min uppfattning däruti, att de af högsta dom-
stolens ledamöter, som blifvit hörda öfver förslaget, flertalet, nämligen fem
i högsta domstolen och ytterligare en, när ärendet var före inför Kungl.
Maj:t, ansågo den ifrågasatta förändringen hvarken nödig eller lämplig,
under det två ledamöter lämnade förslaget utan anmärkning,

(Forts.)

Jag skall i detta sammanhang tillåta mig inlägga en gensaga mot
ett af herr justitieministerns yttranden till protokollet inför Kungl. Maj:t.
Det står: »Af den, som har att söka efter bevis för brottslighet, kan
man näppeligen vänta eller kräfvat, att han skall kunna med samma
ifver söka efter omständigheter, som tala till den tilltalades förmån, vare
sig det gäller att ådagalägga hans oskuld eller att finna grunder för
straffets mildrande eller nedsättande.» Häremot ber jag att få inlägga
min ödmjuka och bestämda gensaga. Det är visserligen domarens plikt
att söka efter bevis för brottsligheten, men det är lika mycket hans plikt
att söka efter bevis för den tilltalades oskuld och efter förmildrande
omständigheter, och jag vågar påstå, att de domare, som icke lika
gärna fylla den ena plikten som den andra, icke äro många i vårt land.

Nu har emellertid detta förslag fått en viss förledande klang där-
igenom att man säger, att den tilltalade, som har råd, kan skaffa sig
biträde, men den fattige kan det icke; och därför skall staten hjälpa
denne. Om det vore så, att det kunde visas vara någon verklig fördel,
som därigenom bereddes den fattige, så skulle det ju ligga en viss san-
ning i detta resonemang. Men såsom våra domare i regel sköta rann-
sakningar, vågar jag påstå, att i de flesta fall försvarsadvokaten icke
blifver till något verkligt gagn för den anklagade. Om, såsom jag nyss
nämnde, domaren icke blott söker efter bevis för brottsligheten, utan
jämväl söker efter bevis för den tilltalades oskuld och efter förmildrande
omständigheter, så tror jag man kan säga, att domaren är den bästa
advokaten. Ställer man sig åter på den andra ståndpunkten och skaffar
försvarsadvokater, så — man må säga huru mycket man vill, att
denne blott skall hafva till plikt att söka taga reda på sanningen och
icke att söka mot bättre vetande skydda den anklagade — veta vi
väl, huru detta kommer att ställa sig i praktiken. Ja, vi veta, att i
utlandet söka försvarsadvokaterna att till hvad pris som helst skydda
den tilltalade äfven med vetskap om hans skuld. Jag befarar, att så-
dant kan komma att inträffa äfven här.

Justitieministern antog, att om åklagaren skulle komma i en rela-
tivt svag ställning gent emot försvarsadvokaten, så skulle åklagaren
kunna få en kraftig hjälp i domaren. Ja, så kommer det nog att gå,
men detta är ej bra. Domaren skall icke vara någon kraftig hjälp åt
åklagaren lika litet som åt den tilltalade. Men han kan lätt frestas
härtill genom att det finnes försvarsadvokater af detta slag. Domaren
kan icke bibehålla sin lugna, jämna ställning emellan en skicklig
försvarsadvokat och en klen åklagare.

Jag är nu en gammal domare och har varit med om åtskilligt,
men den principen präglades in i oss unga, att aldrig fatta någon
bestämd, subjektiv åsikt förr än mot slutet af målet. Man skall gå,
om jag så får säga, förutsättningslös från början af målet till dess
slut. Har man några förutsättningar, några förutfattade meningar, så

leder man rannsakingen omedvetet i den riktningen. Det är just styrkan hos våra domare, att de icke hafva några subjektiva uppfattningar, icke leda målet åt någotdera hållet. Till dessa principer har jag också uppfostrat de unga domare, som varit under min ledning, och det är en heder för vår domarekår, att den är känd för att opartiskt söka leta rätt på sanningen. Nu är det min öfvertygelse, att en svarande icke har något bättre sätt att skaffa sig en rättvis dom än genom att helt enkelt tala sanning. Jag är öfvertygad härom: och i regeln är det nog så, att den tilltalade betraktar icke domaren som en motståndare. Åklagaren känner han som en motpart, men i regeln har han förtroende för domaren, och det har han, enligt mitt förmenande, skäl till.

Det är naturligtvis en ytterst sekundär omständighet, att detta förslag kommer att medföra betydliga kostnader. Enligt den sista uppgift jag kunnat få — den är från år 1901 och stämmer på det hela med hvad justitieministern säger — uppgår det ungefärliga antalet af för gröfre brott tilltalade till 3,000 om året. Om man antager, att hvarje sådan tilltalad rannsakas två à tre gånger, så blir det ungefär 7,000 à 8,000 gånger, som ersättning skall utgifvas åt försvarsadvokater. Anslår man ersättningen till 50 kronor för hvar gång — hvilket enligt mitt förmenande icke är för högt, ty advokaterna komma att få allt högre arfvoden och domstolarne komma icke att tillerkänna dem lägre arfvoden, då kronan skall betala, än hvad de få af enskilda parter — så blir det, lågt räknadt, 300,000 kronor om året. Jag säger än en gång, att detta ej bör inverka på beslutet, om man vunne något väsentligt med ett bifall till förslaget i fråga. Men jag är öfvertygad, och det är äfven delvis erkändt, att de faktiska förhållandena i vårt land icke kunna sägas vara sådana, att något väsentligt skulle vinnas härmed. Det är mera en uppfattning om hvad som anses teoretiskt och principiellt rätt, som har gjort sig gällande, och därför tror jag icke, att det är så farligt att i detta fall hålla på det gamla. Det är icke säkert, att allt gammalt är dåligt. Det finnes också gammalt, som är bra, och enligt mitt förmenande äro förhållandena på detta område icke så dåliga, att ändring erfordras.

Jag tillåter mig yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr Trygger: Jag skall redan från början be att få uttala en bestämd gensaga mot ett yttrande från statsrådsbänken. Det sades nämligen, att detta förslag stöter gamla vanor, men frågan går dock framåt mot sin lösning. Detta sades redan innan talaren framkommit med sina skäl. Det är dock bra mycket sagt om oss, som hafva en annan uppfattning. Ty det kan ju hända, att det visserligen är någonting godt i detta förslag, men att det är skrifvet så, att det icke duger till lag. Således, det kan vara formella skäl, som hindra dess antagande. Eller ock kan det vara så, att förslaget vore godt i annat sammanhang, under andra förhållanden, som nu icke föreligga. Således, därför att man icke vill taga detta förslag, bör man icke karaktäriseras såsom den där oberättigadt håller fast vid gamla vanor och håller fast vid dem gent emot någonting, som oundvikligt skall gå framåt. Jag reagerar mot uttrycket, så mycket mer som jag för min

*Lagförslag
angående
förordnande
af rättegångs-
biträde å
häktad.*
(Forts.)

Lagförslag
angående
förordnande
af rättegångs-
biträde åt
häktad.

(Forts.)

del behjärtar lifigt behovet af en förändring inom straffprocessen och önskar varmt att vi måtte se till, att vi kunde bli litet mera moderna på det straffprocessuella området. Men likvisst kan jag icke vara med om detta förslag. Ty man får icke bryta sönder hvad man har genom att sätta till något nytt, som förstör en del af det gamla, som är godt. Jag skall senare jämväl framdraga skäl, som göra, att äfven om jag kunde vara med om realiserandet inom nu gällande straffprocess af den tanke, som ligger bakom detta förslag, så kan jag icke vara med härom i den form, hvori detta förslag föreligger.

När man bedömer ett straffprocessuellt lagförslag, måste man hafva i någon mån klart för sig, hurudan vår svenska straffprocess är. Herrarne veta, att vi hafva en inkvisitorisk straffprocess. Hufvudpersonen är där domaren, under det åklagaren är biträde åt domaren, och den tilltalade, åtminstone i gröfre brottmål, företrädesvis är ett bevismedel. Domaren har till åliggande — och det känna våra svenska domare mycket väl — att söka upptäcka ej mindre de omständigheter, hvilka tala till förmån för den tilltalade, än de, hvilka tala emot honom. Ty hans enda sträfvan är och bör vara att få en sann bild af förhållandena för att därpå kunna grunda en rättvis straffmätning. Men i denna efterforskning har domaren onekligen en viss hjälp af åklagaren. Detta har gjort, att våra domare, och detta med rätta, anse sig speciellt skyldiga att tillvarataga den tilltalades intresse. Men lagen har icke stannat vid detta. Lagen gifver åt den tilltalade i brottmål anmärkningsvärda fördelar, till hvilka icke finnes något motstykke i civilprocessen. Det torde vara bekant, att vi i civilprocessen hafva en fördelning af beviskyldigheten mellan kärande och svarande. Särskildt lägger den svenska civilprocessen, såsom hvar och en, som haft en process, väl fått erfaras, en ingalunda obetydlig beviskyldighet äfven på svaranden. Detta eller något liknande finnes icke i straffprocessen. Hela skyldigheten att bevisa straffanspråkets uppkomst hvilas på käranden. Jag säger detta särskildt därför att en föregående talare, herr Berg, sade, ifall jag uppfattade honom rätt, att den tilltalade kan behöfva bevisa, att nödvärn förelegat. Det är en fullkomligt oriktig uppfattning. Det finnes kanske en och annan underdomare, som ännu har den uppfattningen, men högsta domstolen godkänner den icke. Det är käranden, åklagaren och målsäganden, som skall bevisa frånvaron af nödvärn, för att icke domstolen skall taga hänsyn till den tilltalades, af omständigheterna i målet ej vederlagda påstående att nödvärn förelegat. Således, denna fördelning af beviskyldigheten ställer den tilltalade i en alldeles ofantlig stark ställning i förhållande till åklagaren, och det kan naturligtvis icke vara fråga om att förrycka denna ställning. Men, skulle man kunna säga, om det också icke är absolut nödvändigt, så kan det dock vara af en viss nytta att gifva den tilltalade ett biträde. Han har de andra fördelarne förut: han har domarens hjälp och han har frihet från beviskyldighet, nu får han dessutom ett biträde. Nej, säger jag, han förlorar samtidigt något annat. Han förlorar, såsom herr Hasselrot nyss antydde, domarens hjälp. Detta är otvifvelaktigt. Det kan ingen lag i världen hindra, att när den tilltalade får en försvarsadvokat, så lägger domaren armarna i kors och låter advokaten sköta försåret för den tilltalade.

Har man därjämte en klen åklagare, blir det, såsom justitieministern antydde, i själfva verket domaren, som sköter åtalet, och försvarsadvokaten försvaret. Har det då blifvit bättre för den tilltalade?

En annan svaghet i den kungl. propositionen är, att motiven och slutsatsen icke hänga ihop. Man har såsom det hufvudsakligaste motivet för förslaget åberopat, att den fattige, den medellöse skall få hjälp. Det är en vacker och tilltalande tanke, detta, att den fattige skall man hjälpa i rättegången, så att hans fattigdom icke skall vara honom en ytterligare börda i hans svåra belägenhet. Det står i motiven till den kungl. propositionen, d. v. s. statsrådet har anfört följande: »Det remitterade förslaget innebär ju i det hela ej annat än att öppna tillfälle för den medellöse tilltalade att komma i åtnjutande af en förman, som i princip redan är enhvar tillerkänd.»

När man läser detta motiv, väntar man att förslaget skall begränsas till medellösa. Men härom finnes icke ett ord i förslaget. Är det emellertid meningen att skaffa hjälp åt de medellösa, så låt oss — liksom i utlandet — gifva bestämmelser i det afseendet, men icke bestämmelser, som sträcka sig vidare.

Jag vill därjämte tillägga, att i förslaget finnas åtskilliga bestämmelser, som äro byggda på en i utländsk lagstiftning förekommande grundsats, nämligen att i vissa rättegångar får man icke afvakta, att den tilltalade begär en försvarsadvokat, utan man tvingar på honom en sådan. Jag menar bestämmelserna om hvem som skall betala kallasaset. Den tilltalade kan omöjligen, heter det, åläggas att betala biträdet, därest han icke varder till saken fälld. Denna sats är riktig, om man tvingar honom att emottaga en försvarsadvokat. Men den är icke riktig, om han icke får någon försvarsadvokat annat än på egen begäran. Då bör man tillämpa de vanliga reglerna för rättegångskostnadernas fördelning, d. v. s. att om åtalet icke blifvit af åklagaren utan skal anställt eller målsäganden åstadkommit half bevisning, hvar och en af parterna får betala sina kostnader.

Det finnes i förslaget ännu en bestämmelse, som icke utan ändring kan antagas, och det är den att »innan biträde blifvit i målet hördt, må icke mot den häktades bestridande slutligt utslag af rätten meddelas». Rannsakingen får fortgå utan att den tilltalade har något biträde, men om den häktade sista rannsakingdagen begär ett biträde, får icke slutligt utslag af rätten meddelas. I dylikt fall tillkommer således kostnaden för ett nytt domstolssammanträde. Kostnaderna blifva följaktligen ganska stora enligt detta förslag. Det är icke blott kostnaderna för biträde, utan därtill böra läggas alla kostnaderna för en ny rannsaking; och den, som varit ute på ting och sett, huru domaren ofta kommer efter en häst, men fången kommer i droska från staden, vet nog hvilka kostnader fängtransporten vållar statsverket. Jag tror dock ej, att man verkligen menat hvad man skrifvit, att rätten icke får gifva slutligt utslag i saken, utan meningen är nog, att rätten får icke döma i själfva saken utan att biträde blifvit hördt. Slutligt utslag kan, såsom bekant, emellertid gifvas icke blott genom dom i saken, utan äfven på annat sätt.

Af hvad jag aufört följer, att man icke kan antaga förslaget, äfven om man i öfrigt skulle omfatta tanken att med bibehållande af

*Lagförslag
angående
förordnande
af rättegångs-
biträde åt
häktad.*
(Forts.)

Lagförslag
angående
förordnande
af rättegångs-
biträde åt
häktad.
(Forts.)

nuvarande straffprocessuella bestämmelser gifva den tilltalade en sådan rätt, som här ifrågasättes.

Men skall man antaga ett förslag redan nu, är otvifvelaktigt det kungl. förslaget bättre än utskottets förslag. Det kungl. förslaget har dock en princip, nämligen den att den person, som skall hafva rätt att få biträde förordnad, skall vara häktad; under det att lagutskottet fordrar, att personen i fråga skall vara häktad för brott, hvarå straffarbete kan följa. Ett dylikt tillägg passar icke i stycke med förslaget.

Däremot finnes ett tillägg, som skulle kunna passa, nämligen det af herr Hedenstierna förordade. Om jag uppfattade honom riktigt, ville han, att där minimum i straffsatsen är två års straffarbete, skulle häktad äga att få biträde förordnad. Var detta hans förslag, skedde detta naturligtvis med utgångspunkt från den tanken, att alla häktade ej skola behandlas lika. Med afseende å häktning veta herrarne, att person, som skäligen misstänkes för brott, hvarå minst straffarbete i två år skall följa, måste man häkta. äfven om det ej finnes speciell anledning att befara flykt eller undanröjande af bevis. Då häktningen sålunda är ovillkorlig, kunde man tycka, att den häktade alltid bör få biträde. Men när straffarbete i lägre mått ingår i straffsatsen, får man ej häkta person med stadigt hemvist eller yrke, utan att det skäligen kan befaras, att han afviker eller genom undanröjande af bevis eller egendom hindrar sakens tillbörliga utredning. Med afseende på ett dylikt fall kunde man säga, att en person, som ställer sig på det sättet, bör staten ej gifva en extra förmån i afseende å hans försvar. Och vidare, när fängelse ingår i straffsatsen, kan ju bofast ej häktas, och icke bofast, endast om mot honom förekommer skälig anledning att han afviker. Således, om begränsning skall ske, finnes det nog anledning att göra, som herr Hedenstierna föreslagit, och ej, som utskottet föreslagit.

Jag ber om ursäkt, att jag upptager tiden så länge, men jag måste bemöta några yttranden från herr statsrådet. Det är mycket vanligt, när man kommer med sådana här små reformförslag, att man anför åtskilliga skäl, som motsidan icke kan låta bli att erkänna vara riktiga, men när de granskas närmare, visar det sig ofta, att de bära långt vidare än till det resultat, hvartill man kommit. Så är det också med vissa af de skäl, som herr statsrådet åberopat till förmån för detta förslag. Hvad föra de med sig? Jo, helt enkelt att man måste afskaffa den inkvisitoriska och muntligt-protokollariska processen hos oss och gå öfver till den accusatoriska och rent muntliga. Då är äfven jag med och skulle med stort nöje gå öfver till herr statsrådets sida. Men man skall ej åberopa dessa skäl till förmån för det föreliggande förslaget. Man säger t. ex., att den tilltalade måste hafva någon annan än domaren, som tillvaratager hans försvar. Nå väl, det behöfver han väl då oberoende af häktningen. Tror man ej domaren i det ena brottmålet, kan man ju ej tro honom i ett annat, som ej är gröfre. Och dessutom för en person med viss ställning skulle det sannerligen vara lika obehagligt att blifva dömd till fängelse som för mängen, som är häktad, att blifva dömd till straffarbete. Vidare sade herr statsrådet, att domaren kan vara uttröttad, att protokollet därigenom kan

blifva felaktigt, men att detta komme att upptäckas af en försvarsadvokat. Men är det på det sättet, att man icke kan lita på protokollet, kan man det väl icke i något brottmål, och det är lika olyckligt för samhället, att en oskyldig person blir dömd, då han icke är häktad, som att en oskyldig person blir dömd, när han är häktad. Det sålunda anförda synes alltså vara skäl mot hela det rättegångssätt vi hafva för närvarande, men ingalunda speciella skäl för det framlagda förslaget.

*Lagförslag
angående
förordnande
af rättegångs-
biträde åt
häktad.*
(Forts.)

Jag förstår så väl, att den, som skrivit förslaget, har blicken riktad på att förbättra vårt rättegångsväsen och få det mera efter vår tids fordringar. Men han å sin sida får lära sig inse, att vi, som sätta oss emot förslaget, göra det icke af obenägenhet för förändringar, utan emedan vi anse, att åtskilligt af det goda, vi i vår straffprocess äga, skulle genom förslagets antagande gå förloradt. Denna lapp på det gamla skulle skada det hela. Låtom oss då hellre göra en större förändring och manligt gripa oss an med utarbetandet af en ny straffprocess.

Jag hemställer om afslag å såväl utskottets förslag som den kungl. propositionen.

Herr Wieselgren: Den siste högt ärade talaren slutade med en anmaning till oss att, hellre än att sätta en ny lapp på gammalt kläde, skaffa oss en helt ny straffprocess. Jag är så innerligt öfverens med honom om det önskliga i detta. Men jag vill fråga herrarne, som sett, huru det ena försöket efter det andra att åstadkomma något helt nytt aflupit, om vi hafva någon större förhoppning att verkligen genomdriva det här. Just därför att vårt svenska folk är ganska konservativt och hänger fast vid det gamla, just därför är det verkligen mycket små utsikter till, att man skall få detta folk att i ett slag taga något helt nytt. Det är ju åter detta, som framdrifver det ena partiella förslaget efter det andra. Skulle vi nu verkligen afslå alla dessa partiella reformförslag, komme vi ju ej ur fläcken.

Den ärade talaren anmärkte också något, som ju för hvarje jurist är en känd sak, att vår rättegångsordning i straffprocessen är inkvisitorisk, under det att i utlandet, där man har dessa ordnade straffprocessförhållanden med försvarsadvokater, den är accusatorisk. Ingen-ting bevisar dock mera, i hvilket besynnerligt och jag vill säga betänkligt läge vi kommit med vår straffprocess än det, att, under det att en hel mängd domare fortfarande praktisera den gamla inkvisitoriska metoden, det dock finnes några andra, som icke göra det, utan som mer eller mindre omedvetet hålla sig till den accusatoriska. Det är detta, som gör, att man nog icke kan så helt instämna med den sist föregående talaren, ity att vi verkligen faktiskt redan vuxit ifrån våra teorier. Det går icke så lätt att numera skära allt öfver en kam. Och jag skulle vilja säga, att det är precis samma förhållande, när det gäller de häktade. Ibland dessa finnes det otroligt många skiftningar — från den tillfällige förbrytaren, som kan vara i det hela taget en ganska aktningsvärd man, men som under inflytande af tillfälliga förhållanden begår ett brott, till de genomstuderade vaneförbrytarna, sådana karaktärer, inför hvilka man står med verklig häfvan,

Lagförslag
angående
förordnande
af rättegångs-
biträde åt
häktad.
(Forts.)

därför att man tycker sig i dem se nästan förkroppsligad »det ondas princip» — man finner icke, hvar i deras väsen ens det minsta åter-
sken af gudsafbilden är att finna. Nu komma alla dessa häktade inför
domstolen. Jag tror icke, att jag på minsta vis uttalar något miss-
aktande omdöme öfver våra domare, om jag säger, att det icke är lätt
för dem att under de korta stunder, en rannsaking varar, bilda sig
en klar föreställning om dessa för dem hittills alldeles obekanta per-
sonligheter. Det vore att förutsätta ett större mått af visdom och
genomträngande människokänedom, än hvad i allmänhet människor
hafva rätt att kräfvat af hvarandra, ja, till och med af en domare.
Det är sagdt från statsrådsbänken, att domaren också kan visa sin
egenskap af människa däruti, att han icke alltid är lika vaken, icke
alltid har lika skarp uppfattning af de situationer, hvilka han skall
bedöma. Ja, det är så. Jag har att åberopa en häkomst, som i detta
afseende synes mig ganska talande. En domare, för hvilkens minne
jag hyser den djupaste vördnad, handlade en gång ett mål mot en
man, som var anklagad för tjufnad. Mannen hade sett en båt ligga vid
en kaj, han hade tagit båten och med den rott sig till en annan plats.
Där hade han lämnat båten och gått sin väg. Han blef häktad och
anklagad för tjuveri. Domaren tog upp åklagarens påstående, den
häktade förstod ej att något invända, och det pågick redan öfverläggning
om utmätning af det straff, som skulle följa på detta tjufnadsbrott, da
notarien, som till sin förvåning åhört den pågående öfverläggningen, går
fram till ordföranden och hviskar i hans öra, att detta ju dock icke var
något tjufnadsbrott, icke var något brott efter 20 kapitlet, utan efter
22 kap. 12 § strafflagen. Domaren blef ond, och det kunde man just
icke säga något om, då det var en mycket framstående brottmålsdomare,
under det notarien var en mycket ung, opröfvad person. Men domaren
började emellertid att tänka sig för, och slutet blef naturligtvis det, att
mannen blef fälld till böter för att hafva utan lof tagit och gjort bruk
af hvad annan tillhörde. Han hade ej stulit båten, han hade endast
olofligen begagnat den, och han borde således ej dömas för tjufnad.

Den, som har minne af en sådan tilldragelse, kan ej uppfatta så-
som förolämpning mot en domare, om man säger, att, trots allt hvad
han gör för att utleta sanningen, dock kan antagas, att någon gång
den gamla satsen äfven på honom besannas: »interdum dormitat bonus
pater Homerus».

Om en häktad person icke alltid förstår tillämpningen af mera
subtila juridiska begrepp, är det ju någonting ganska naturligt. Men
just därför anser jag det också vara ganska maktpåliggande, att staten,
som i allt vill söka att utleta rätten, skipa rättvisa och därmed till-
godose rättfärdighetens kraf, ställer vid hans sida en person, som kan
i detta stycke råda och hjälpa honom. Bland de tusende och åter
tusende personer, som jag under årens lopp samtalat med i våra fän-
gelsor, har jag funnit många, ganska många, som med djupaste bitter-
het hafva utstått sitt straff helt enkelt därför, att de under strafftiden
kommit till insikt om ett eller annat, som de anse — jag säger icke:
som nödvändigt är af den beskaffenhet, men som de anse vara af den
beskaffenhet, att, därest de förstått att vid rannsakingen omtala, be-
tona, utlägga det, detta skulle hafva föranlett domstolen att bestämma

deras straff annorlunda, än som skett. Det har funnits mångfaldiga, som af denna anledning utgått ur fängelset som fiender mot samhället, alldeles oberörda af alla de försök, som gjorts att i annan riktning påverka dem. De hafva känt sig af samhällsrättfärdigheten orättfärdigt behandlade. Detta hade förekommit, om de hade haft vid sin sida en rättsligt bildad person, af hvilken de kunnat vinna hjälp och bistånd.

*Lagförslag
angående
förordnande
af rättegångs-
biträde åt
häktad.
(Forts.)*

Jag skall icke ingå vidare i denna fråga. Tiden är ju långt framskriden. Men jag ber att få yrka bifall icke till lagutskottets förslag, utan till det bättre af förslagen, den kungl. propositionen.

Herr Uppström: Ehuru jag inom utskottet bidragit till det slut, hvartill utskottet kommit, skulle jag icke hafva besvärat kammaren med något yttrande så sent på aftonen, om icke jag ansett mig uppkallad af en eller ett par föregående talare. Det har sagts och det med full rätt, att den svenska brottmålsrannsakingen är till sin karaktär inkvisitorisk, att det tillhör domaren att utreda målet i dess helhet och söka icke blott bevis för den tilltalades brottslighet, utan äfven för hans oskuld, och att domaren skall vara den tilltalades hjälp, där han själf icke kan förstå sig på saken. Jag är också öfvertygad om, att enhvar domare försöker göra det efter måttet af sin förmåga, men det har anmärkts, att omständigheter kunna göra, att, äfven där viljan finnes, förmågan någon gång kan, om än blott för tillfället, saknas. Och jag får bekänna, hvad mig angår, att jag en och annan gång funnit, att en omständighet, som möjligen kunnat hjälpa den tilltalade, hade bort erhålla en bättre utredning, än den fått. Enhvar domare medgifver väl åklagaren att göra erinringar och framställningar samt rätt att ställa frågor till den tilltalade, och den tilltalade skall naturligtvis också äga rätt att göra framställningar, men åklagaren förstår i regeln att göra sina erinringar, den tilltalade förstår det ofta icke, och det är för att afhjälpa den bristen, som nu det här förslaget har blifvit väckt. Rannsakingens karaktär af inkvisitorisk behöfver därför icke gifvet förändras. Dessa biträden blifva efter min uppfattning icke advokater i utländsk modern mening, utan de blifva endast, såsom de också kallas, biträden, och de böra — naturligtvis under vanlig kontroll — hafva haft tillfälle att samtala och konferera med den tilltalade, innan rannsakingen börjar. Man får väl icke antaga, att hvar och en, som är häktad, är brottslig, men man kan antaga, att en stor del af de häktade, åtminstone på landsbygden, själfva icke äro i stånd att, såsom sig bör, bevaka sin talan. För min egen del skulle jag också hafva velat helst biträda den kungl. propositionen, men jag ansåg mig inom utskottet böra böja mig för den mening, som nu har fått sitt uttryck i förslaget från utskottet, enär jag befarade, att hela förslaget annars skulle gå om intet. En fördel har dock utskottets förslag däruti, att det sluter sig närmare till den lagändring, som år 1890 ägde rum, och på grund af hvad jag nu har sagt, anhåller jag att få yrka bifall utskottets förslag.

Herr Tamm, Carl August: Då jag förra gången hade ordet, nämnde jag, att jag skulle göra en liten anmärkning mot fjärde me-

Lagförslag
angående
förordnande
af rättegångs-
biträde åt
häktad.
(Forts.)

ningen i 1 §, men då det var beroende af, huru kammaren ställde sig till bestämmelsen i 2 §, bad jag att få återkomma. I fall det nu blir proposition på 1 § i dess helhet, ber jag emellertid att få nämna, hvad jag afsett. Fjärde meningen i 1 § lyder så: »Innan biträde blifvit i målet hördt, må dock icke, mot den häktades bestridande, slutligt utslag af rätten meddelas». 2 § medgifver ju, att, om en tilltalad icke är nöjd med det rättegångsbiträde, som är honom anvisadt, rätten äger pröfva, huruvida något annat rättegångsbiträde skall honom lämnas eller icke. Då rätten skall pröfva det, kanhända den bifaller den tilltalades begäran på nytt, och i så fall gör det ingenting, om fjärde meningen får stå, som den står, men är det så, att rätten nekar den tilltalade annat rättegångsbiträde, får han aldrig något sådant, och om man skall tolka fjärde meningen efter dess ordalydelse, skulle det dröja ganska länge, innan målet kunde afdömas, ty det blefve aldrig något biträde i målet hördt. Jag tror därför, att meningen borde ändras ungefär sålunda: *Innan det blifvit den tilltalade beredt tillfälle att få biträde i målet hördt o. s. v.*

Då jag yrkat afslag å det hela, har jag blott velat påpeka detta, ifall det nu blir proposition på hela 1 §. För resten har ju professor Trygger afven yttrat sig i detta afseende.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på nu föredragna paragraf yrkats: 1:o att utskottets förslag till paragrafens lydelse skulle godkännas; 2:o att motsvarande paragraf i Kungl. Maj:ts förslag i ämnet måtte godkännas; och 3:o att paragrafen skulle afslås.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på afslag å paragrafen vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf herr talmannen hemställde, huruvida kammaren ville till kontraposition därvid antaga godkännande af utskottets förslag eller bifall till det under 2:o här ofvan omförmälda yrkande, och förklarade herr talmannen sig anse de härå afgifna svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till sistnämnda yrkande.

Jämväl om kontrapositionens innehåll äskades emellertid votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen om 1 § i sammansatta stats- och lagutskottets förslag till lag angående förordnande af rättegångsbiträde åt häktad antager godkännande af motsvarande paragraf i Kungl. Maj:ts förslag i ämnet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, har såsom kontraposition i nämnda votering antagits godkännande af utskottets förslag till paragrafens lydelse.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 65;

Nej — 41.

Härefter uppsattes, justerades och anslogs för hufvudvoteringen en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som afslår 1 § i sammansatta stats- och lagutskottets förslag till lag angående förordnande af rättegångsbiträde åt häktad, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, godkännes motsvarande paragraf utaf Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 28.

Öfriga delar af lagförslaget.

Afslogos.

Utskottets i punkten gjorda hemställan.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut vid föredragningen af lagförslaget.

Punkten 2.

Utskottets hemställan afslogs.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 27 och 29 innevarande månad bordlagda utlåtanden:

n:o 46, i anledning af väckta motioner angående ändringar i gällande vattenrättslagstiftning,

n:o 47, i anledning af väckt motion angående landstormens tjänstgöring m. m., och

n:o 48, i anledning af väckt motion om utsträckt tjänstgöringstid för vissa värnpliktige,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Vid förnyad föredragning af första särskilda utskottets den 27 och 29 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 1, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition n:o 39 angående upphörande af Öfver Selö pastorats i Strängnäs stift prebendeegenskap, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af sammansatta stats- och bankouts-kottets den 26 och 27 innevarande april bordlagda utlåtande n:o 4, i anledning af väckt motion om visst tillägg till förordningen angående en postsparbank för riket, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af Första Kammarens tillfälliga utskotts den 26 och 27 i denna månad bordlagda utlåtanden:

n:o 16, i anledning af väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning af emigrationsfrågan m. m., och

n:o 17, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående undersökning rörande antalet vanföra och lytta i landet,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Justerades åtta protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 10,08 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.
